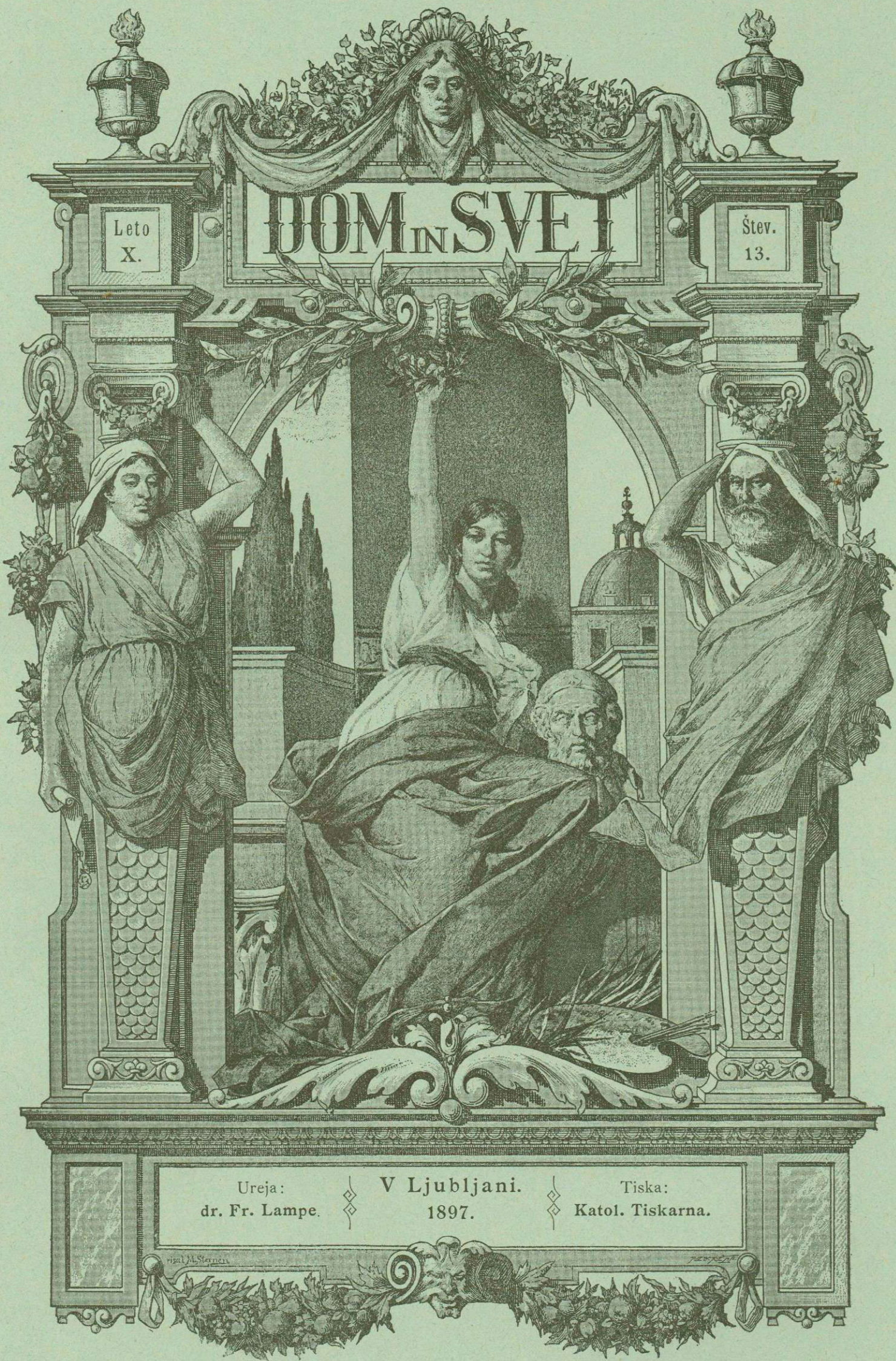

V Ljubljani, dné 1. mal. srpana 1897.

Vsebina 13. zvezka.

	Stran
Cvetje s polja modroslovskega. (Spisal dr. Fr. L.) [Dalje.]	385
Županova Minka. (Idila. — Zložil Anton Hribar.) I. Doma. — II. Pri zajutreku	388
Kamenar. (Iz delavskega življenja. — Spisal Vrhovski.) [Dalje.]	390
Ob Balkanu. (Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.) [Dalje.]	394
Vzori in boji. (Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.) [Dalje.]	403
Zdrava Marija! (Zložil Vitigoj.)	406
Gradšč. (Zložil Jožef Volc.)	406
Irenej Friderik Baraga. (Spisal Josip Benkovič.) [Konec.]	407
Klinopisni spominiki in sv. pismo. (Spisal dr. Fr. Sedej.) [Dalje.]	411
Naše kritično stališče. (Spisal dr. Fr. L.)	414
Razne stvari	416

Doma in po svetu. IV.

Na platnicah.

Pogovar Od pijače, inu ventočejna tega Vina med enim G: Fajmoštram,
inu med šterjim Farmanim. [Dalje.]

Slike.

Iz domovine. IV. (Sličica Barage.)	385
Huda luknja v Savinjski dolini. (M. Helff.)	392
Nadvojvode Ivana jama. (M. Helff.)	393
Prekop ob Tigru z zajemalnico in s pletenim čolnom	401
Irenej Friderik Baraga. (Kip Al. Progarja za doberniško cerkev.)	407
Behistanska stena	408
Nimrud. (Razvaline, južno od Ninive. Po Layardu.)	409
Iz domovine. V. (Sličica Barage.)	410
Iz domovine. VI. (Sličica Barage.)	410

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII. in IX. po 4 gld. 20 kr.

„Dom in Svet“ stane za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrť leta 1 gld. 5 kr. Za dijake na leto 3 gld. 40 kr., za pol leta 1 gld. 70 kr., za četrť leta 85 kr. V tuje dežele po 1 gld. 20 kr. na leto več. Dobivajo se še vse lanske (1896) številke.

Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje tudi „Katoliška Bukvarna.“

Cvetje s polja modroslovskega.

(Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje).

6. Načelo npravnosti.

Še jedno stvar moramo določiti in pojasniti tu, ko govorimo o splošnih naukih npravoslovja. Treba je namreč trdno dognati, zakaj naj izpolnjujemo npravni zakon. Iz tega, kar smo povedali doslej, razvidi se sicer odgovor na to vprašanje: toda ker je tako važno in ker je mnogo naukov nasprotnih pravemu nauku, ozrimo se ob kratkem na to stran svoje modroslovne poti.

Marsikoga, čeprav ni modroslovec, obide izkušnja, da se vpraša: Zakaj pa naj slušam npravno zapoved? Zakaj naj se ji uklonim? Od kod ima oblast nad menoj? To vprašanje je isto, kakor če vpraša modroslovec: „Katero je načelo npravnosti?“ To se pravi: Po katerem načelu ravnam, ko imam to dejanje za dobro, ono za slabo? Ali pa tudi: Od kod, iz katerega vira ali principa izvira npravnost?

1. Najtrši in najslabši nauk uče v tem oziru materijalisti. Trdé, da je načelo za npravnost korist, to se pravi: kar je koristno, je dobro; kar ni koristno, je slabo. A vprašamo: Komu naj je dejanje koristno? Ali vsem, ali nekaterim, ali jednemu? Kakšno je neki tisto, ki je vsem koristno? Kdo pa vé, kaj je vsem koristno? Vsakdo sodi korist le sam po sebi in vpraša: Kaj je meni koristno? To, kar je koristno meni, je pa lahko kvarljivo drugemu, ali pa, če je koristno drugemu, kvarljivo je meni. Tatu je koristno, da mnogo nakrade; okradenim osebam pa ni koristno. Celó jednemu človeku ni vsaka stvar koristna vsestransko. Ako mi je vroče in sem žejen, tedaj mi je za sedaj koristno piti mrzlo vodo, za poznejši čas pa ni, ker se z mrzlo vodo prehladim in pahnem v bolezen. Kaj namerjajo torej s tem načelom, da delajmo to, kar je koristno? To načelo ni za vse ljudi, ni jasno, ni rabno, in ne samo to: to načelo mora razdreti in po-

končati človeško družbo, pokončati npravni red in pahniti človeški rod v nesrečo.

V resnici kaže tudi izkušnja, da je jako slabo za človeško družbo tam, kjer se nekateri poprijemajo tega načela. Tisti ljudje obračajo vse le v svojo korist, drugim pa delajo kvar. Od tod izvira, n. pr. da dandanes — kakor pravimo — nekateri izkoriščajo druge, da jih stiskajo, da se stan borí zoper stan, ker gleda vsakdo le na svojo korist, ne pa na to, kar je dobro in pravo.

S takim naukom je materijalizem storil človeštvu veliko kvare, je pravo npravnost razdejal in na njeno mesto uvedel samo dobičkarstvo in samoljubje.

Iz domovine IV. (Sličica Barage.)

2. Ako pa nikakor ni res, da moramo delati po zakonih zaradi koristi, tudi ni res, da nikakor ne smemo ozirati se na kak uspeh ali na korist, češ, da se moramo ozirati le na zakon sam ter ga izvrševati jednino le iz spoštovanja do zakona. V pameti naši — tako uči KANT — je zapovedujoči „velevnik“, ki nam ukazuje storiti to, kar je za vse veljavno, kar se lahko dá vsem za postavo. Potemtakem moramo ceniti in dopolnjevati zakon

sam na sebi, ne pa da bi se ozirali na kako plačilo ali srečo, ki utegne izvirati iz dejanja. — Ta nauk je napačen. Četudi je v naši zavesti zapoved, naj storimo to ali ono, vendar ni res, da bi nam ukazovala to, kar je za vse veljavno. Kateri človek neki premišljuje, kaj je za vse veljavno, kdaj „rabim človeštvo kot osebo in ne kot sredstvo“ itd., kakor uči KANT. Zato je njegov nauk nenaraven, ker se ne vjema z našo naravo. Še manj pa se vjema z našo naravo to, kar zahteva KANT zastran ugodnosti pri dejanjih. Na ugodnost, ki izvira iz dejanja, ne smelo bi se nič ozirati. In vendar je jasno, da je dobro dejanje človeku gotovo ugodno, da ga veseli in dela srečnega. Kaj, ali naj se človek upira temu čustvu? Ali naj to prezi-

ramo, kar je v naravnem redu? Ako je človek zadovoljen in srečen, kadar potolaži lakot, ali naj pri jedi želi, da bi ne bil zadovoljen? Ako smem želeči in hoteti kako dejanje, smem hoteti tudi nasledke, ki izvirajo iz dejanja. Zato je KANT-ov nauk nenaraven; KANT-ov 'velevnik' nima podlage, nima moči in ne more človeka pripraviti do delovanja, ker mu ne pové, kaj naj stori.

„Spoštuj zakon!“ to se utegne marsikomu zdeti lepo in vzvišeno, pa rabno in pravo ni to načelo. Kakšno moč neki ima do človeka? Izkušnja pravi, da nobene. Čeprav so nekateri KANT-ovi privrženci vpili, kako vzvišene npravne nauke je učil njih učitelj, istina je le, da ni njegov nauk npravnosti prav nič povzdignil ali zboljšal.

3. Mnogi ljudje, ki hočejo slobodno misliti, kakor pravijo, mislijo, da sploh ni treba in da ni nobenih npravnih pravil ali zakonov. Vsa npravnost je samo iz vzgoje; zakonov pa ni drugih kakor državni ali družabni zakoni, zastran katerih se zmenijo ljudje med seboj. Načelo npravnosti bi bilo to, da ravnajmo po družabnih zakonih in navadah zaradi reda. To, kar je dobro ali slabo, se lahko tudi premeni, da danes velja, jutri pa ne več.

Kakšno je to npravno načelo? V tem načelu ni npravnosti, ampak samo „zakonitost“ ali legalnost. Vsa dobrota je ta, da dopolnjuješ zakone. Nad temi zakoni ni nič. Vsakdo pa vé, da so zakoni tudi slabi, krivični, nasilni. Tudi nad človeškimi zakoni mora biti neko pravilo, po katerem se morajo ravnati.

Zatorej ne moremo odobriti nobenega drugega npravnega načela kakor to, da je treba delati, kar je npravno dobro; npravno dobro pa je to, kar se vjema z npravnim redom, ki ga je ustanovil stvarnik po svojem bistvu, namreč po svoji dobroti, pravici in svetosti. Saj je najvišje bitje prosto, torej npravno bitje; npravno bitje je določilo tudi npravni red in zakon. In jedino to načelo nam razlaga pravo bistvo dobrote. V našem zmislu je dobrota ali dobro res istinita stvar, to, kar mora biti, kar se vjema z namenom vesoljnega stvarstva, kar se vjema z božjo idejo; slabo ali zlo pa je to, kar temu namenu nasprotuje in ga podira, česar torej ne bi smelo biti. Slabo uničuje to, kar je dobro; zato je dobremu nasprotno tako, kakor temota svetlobi.

Na tej podlagi in po tem načelu se dá osnovati temeljito in jasno npravoslovje, kakoršno je obdeloval že ARISTOTEL in za njim njegova šola. Na drugačni podlagi pa mora hirati ta veda, kar kaže tudi slabo uspevanje te vede v novi dobi.

7. O dolžnosti.

Kadar smo spoznali, da nam nraven zakon kaj zapoveduje, tedaj se je za nas začela dolžnost. Ta beseda pravi, da smo zavezani nekaj storiti tako, kakor bi imeli dolg. Dolžnost imenujemo ali tisto delo, katero smo zavezani storiti, n. pr. obljubo dopolniti, ali pa tudi notranjo zavest, ki nas veže in nam nazznanja, naj dotično delo opravimo, n. pr. v pravilu: „Najprej dolžnost, potem šele veselje!“

Dolžnost je jako imeniten pojem v npravni vedi, pa tudi v življenju, v vzgoji, v človeški družbi. Dolžnost veže človeka z npravnim redom, dolžnost ga druží z drugimi ljudmi, dolžnost ga dela odgovornega, dolžnost omejuje in določuje njegovo slobodno voljo, s kratka: dolžnost je ona npravna moč ali sila, ki vlada v našem življenju in uravnava vse naše delovanje. Materijalizmu se zdi ta pojem prazen, ker dolžnosti ni po njegovih nazorih. A dolžnost je istinita, kakor je istinit tudi zakon. Seveda je spoznavanje dolžnosti samo v človeku, toda dolžnosti ne bi nihče spoznal, ko bi je ne bilo v resnici. Četudi ni vidna, vendar je istinita npravna razmera.

Dolžnosti se razločujejo po tem, kako človeka vežejo: nekatere bolj, nekatere manj. Nadalje so dolžnosti različne gledé na bitje, s katerim smo v razmerju: Dolžnosti so namreč do najvišjega bitja ali Boga, dolžnosti imamo do drugih ljudij in do samih sebe. Nadalje so dolžnosti take, da veljajo vselej in povsod, pa tudi take, ki veljajo samo za tiste razmere. Ni težko v posebnih slučajih tako ločiti dolžnost od dolžnosti.

Važno je, da prav razsojamo, kadar se dolžnosti ne vjemajo, ampak so si navskriž. Tako navskrižje je 1. takrat, kadar jedna dolžnost zahteva to, kar druga prepoveduje, n. pr. oče nekaj ukaže, mati pa ravno isto prepové. 2. Navskrižje je največkrat tedaj, kadar kdo ne more dopolniti vseh dolžnostij, n. pr. ko bi moral ob enem bolniku streči in storjeno obljubo dopolniti. V takih slučajih uči pamet tako, da se mora najprej zvršiti važnejša dolžnost, torej:

a) naravni zakon treba najprej storiti, torej prej bolniku streči kakor manj važno obljubo zvršiti;

b) božja pozitivna postava je važnejša kakor človeška;

c) človeške so tem važnejše, čim važnejši je njih namen;

d) čim višji je prednik, tem veljavnejši je njegov ukaz. Očetovo povelje se mora prej izpolniti, kakor materino;

e) kar velepa pravica, to je važnejše kakor tisto, kar velepa samo ljubezen do bližnjega.

Dolžnost se v človeku naznanja tudi s tem, da nas neko čustvo priganja, naj jo dopolnimo. Imenuje se „čustvo dolžnosti“. To čustvo je v raznih ljudeh različno in je posebno odvisno od vzgoje. Dá se namreč okrepiti, pa tudi omaga in oslabi, ako kdo nanje malo pazi. Imenitno je pri vzgoji, da se to čustvo vzbudi in okrepi. Človek, ki dobro spozna svoje dolžnosti, in katerega priganja močno čustvo in trdna volja, da izpolnjuje dolžnosti, je korigen ud v človeški družbi.

8. Vest.

Najtesneje se prejšnjih nauk oklepa nauk o vesti. Tudi vest je jako imenitna in neprecenljiva stvar v нравnem življenju. Ta beseda izvira iz „vedeti“; torej je vest neko „vedenje“, in sicer vemo v tem vedenju za нравni zakon, pa tudi za to, da smo ga dolžni dopolniti. Poleg tega je v pojmu vesti tudi to, da ne samo vemo, ampak še priznavamo in hočemo storiti to, kar smo storiti dolžni. Ako pravimo: „Ta človek nima nič vesti“, tedaj mislimo na to, da dotičnik prezira glas vesti, ali se ne meni za to, kar vé.

Vest je torej v naši pameti, ali je prav za prav naša pamet sama, ko sklepa, kaj naj storimo, kaj opustimo. O dolžnostih naših premošlja namreč pamet, ki pozna zakone. Iz tega spoznanja izvajamo sklep ali ukaz: Torej moramo to storiti. N. pr.: Najdeno blago se mora vrniti lastniku. Sedaj sem jaz našel to knjigo prijateljevo: torej mu jo moram vrniti. Ko tako sklenem, tedaj vem jasno, kaj mi je treba storiti, in ta vednost je vest. Zaradi tega izražajo znanstveno vest tako-le: Vest je razsodba dejanske pameti, da je kaj dobro ali slabo in torej nam ali storiti ali opustiti.

Vest ni nobena zmožnost, ki bi bila bistveno različna od naše pameti. Prav tako imajo pa tudi samo нравna bitja vest, bitja, ki mislijo in spoznavajo dobro in zlo. Ni pametnega človeka, ki bi ne poznal vesti, čeprav se vsakdo ne ravna po njenem povelju. Vendar je vest v raznih ljudeh in ob raznih prilikah različna. Ločijo vest navadno tako-le:

1. Ako se vest vjema z zakonom in njegovim namenom, je prava, ako se ne vjema, je zmota ali v zmoti. Zmota je včasih taka, da o njej človek nič ne vé in se ne dá odpraviti, ali pa jo človek sluti in lahko odpravi.

2. Vest je včasih trdna, ako dobro vemo, kaj je storiti, včasih samo meneča, kadar menimo ali kadar se nam po pameti dozdeva, kaj je storiti, včasih dvomna, kadar dvomimo, je-li tisto storiti ali ne. Kadar sodimo

kaj s trdno vestjo, imenujemo tisto izvestno ali gotovo; ako pa ni trdno, je neizvestno ali negotovo. Lahko je razvideti, da so v teh vrstah mnoge stopinje. Vest je n. pr. sedaj popolnoma trdna, drugič jako dvomljiva; meneča vest ima sedaj zadostne, sedaj nezadostne razloge, ali pa so razlogi za jedno dejanje močnejši kakor za drugo, in mnenje je sedaj verjetno, potem verjetnejše, ali pa tudi manj ali le malo verjetno. — Včasih je vest zamotana ali zapletena, kadar ne vé prav razsoditi med dvema dolžnostima.

Kakor vsako delovanje, tako se tudi vest ali izpopolni ali pa pojemlje. Kdor natančno presodi vsako dejanje, ima tanko vest; ako pa ne presoja svojih dejanj ali le nemarno, ima naposled široko ali ohlapno vest. Lastnost človekovo, da dejanje dobro presoja in se po svoji vesti tudi ravna, imenujemo vestnost.

Vest nam naznanja, kaj treba storiti in kaj opustiti. Ker pa je vest — kakor smo slišali — različna, moramo določiti pravila za vest. Ta pravila so:

1. Kadar je vest trdna, jasna in gotova, moramo se po njej ravnati, tudi ko bi se motili. Ako si trdno prepričan, da si komu kaj dolžan, moraš imeti voljo, plačati mu, čeprav si le pozabil, da si že plačal.

2. Kadar dvomiš o kaki stvari, ne smeš delati, dokler ni gotova. Najprej moraš odpraviti dvom, potem delati.

3. Ako se ti dozdeva, da se motiš, ne smeš delati preje, nego odpraviš zmoto.

4. Ako meniš z zadostnim, čeprav ne s trdnim razlogom, da je stvar dobra, smeš delati, zlasti, ako za nasprotno dejanje niso razlogi močnejši.

5. Ako je vest zamotana, tudi ne smemo delati, dokler se ne razvozla težava, in ne spoznamo določno, kaj nam je storiti.

Teh pravil ni težko umeti. Kakor spoznavamo resnico le tedaj, kadar nam je stvar jasna ali gotova, tako se mora tudi delovanje ozirati le na jasno vest in na trdne razloge. Dvomno spoznanje ni nikako spoznanje; kdor bi sam pri sebi dvomil, ali je bil Rim sezidan 754 let pred Kr. ali ne, ta ne bi vedel in ne bi smel trdno reči: Rim je sezidan l. 754. pr. Kr. Jednako je z delovanjem in vestjo. Zato je vse slabo, kar storimo zoper svojo vest.

Kako imenitna je torej vest za naše ravnanje! Po pravici imenujejo vest „glas božji“, ki nam oznanja božjo postavo. Kdor ima topo vest, ta je kakor slepec, ki ne vidi svetlobe; kdor ima pokvarjeno vest, ta je celó nevaren človeški družbi. Vest je kakor tehtnica, ki nam kaže ceno in vrednost blaga — našega delovanja.

(Dalje.)

Županova Minka.

(Idila. — Zložil A. Hribar.)

I. Doma.

Srenja Kurje selo
Voli si župana,
Vrlega izbere,
Janeza Purana.

Novi srenjski oče
Bistra so glavica;
Pa je polna cvenkov
Tudi njih mošnjica.

Hiša je najlepša
Njihova na vási;
Kdor le v selo pride,
Pri njih se oglási,

Ker Puranov oče
Imajo gostilno,
Vina na izbéro
In klobas obilno.

Žganja vsake vrste,
Iz lednice piva,
Lepih svinjskih gnjatij,
Se pri njih dobiva.

Lepo znade streči
Hišna mati Špela,
Skrbno gospodinji,
Vedno je vesela.

Tečna po domače
Vsem jedila kuha,
Iz domače moke
Vsem napeče kruha.

Krčma je že stara
Janeza Purana,
Pravijo možaki,
In široko znana.

In v nedeljo zjutraj,
Ko župan gre k maši,
Najbolj se postavi
V srenji med boljši.

Mož vzrastì vznesene
V črni jerhovini,
V svetlih dolgih čevljih,
Zgoraj v žametnini.

Sè srebrno uro,
S prstanom na roki,
Zal, polikan, snažen,
Kot bi šel k poroki.

In pri njem na vozu
Žena v svilnih krilih,
V lepi beli peči,
V likanih perilih.

In čez ledje speta
Sè srebrnim pasom;
Kar samo se smeje
Špeli s sladkim glasom.

Ko zahrka Sirec
In zdrčí na cesto,
Kakor da bi ženin
Peljal se z nevesto.

* * *

Minka, dekle mlado,
HčERICA domača,
Brhka kot vreteno,
Zala kot igrača,

Pa doma opravlja,
Ko gre k maši mati,
Dosti ima posla,
Da se mati vrati:

Zdaj pomiva mize,
Zdaj ti stole briše,
Snaži okna, duri;
In je ni iz hiše,

Dokler vsa ni snažna,
Svétla, pometena:
Snago Minka ljubi
Bolj ko vsaka žena.

Glej, kako podá se
Zalemu dekletu,
Ko zajutrek kuha
Materi, očetu;

In ko deva v skledo
Žgance za družino,
In ko jih poliva
S cvrčo in slanino!

Kurji roj prihaja
Pa zobí si išče:
Vrže jim ječmena
In prosá perišče,

Zraven pa veselo
O mladenki peva,
Da po vsem dvorišču
Nežni glas odmeva.

Tine, sin sosedov
Krmí si govedo,
In posluša pevko
Mimico sosedo.

Kdo bi je ne slušal,
Saj kot vila gorska
Peva brhka Minka,
In kot deva morska!

Tinetu veselja
Srce v prsih polje,
Tudi on zažvižga
In je dobre volje.

Tudi Tine pesem
Sladko zapopeva;
Kadar vse opravi,
Vrača se iz hleva.

II. Pri zajutreku.

Voz zdrčí pred hišo:
„Oh, so že od maše!
Jur izprezi konja,
Daj mu dobre paše!“

Brhko skoči z voza
Hišna mati Špela,
Pa pogleda v vežo,
Kaj da Minka dela.

Oče pa počasi
Hlapcu konja vroča,
Smodka kos podá mu,
Mnogo mu naroča.

In potem do veže
Pride bolj počasi,
Ter se že na pragu
Prav mogočno glasi:

„Minka! Je vse v redu?
Ni nesreče bilo?“
„Oče ljubi, dobro
Vse se je godilo.

Zdaj pa le brž v hišo,
Da zajutrek dadem;
Kuhati, kaj, očka,
Kaj ne, dobro znadem?“

„Pa so res narahlo
Kakor cvetje v skledi.
Minka, le brž k mizi
Sem na stol se vsedi;

Jej, potem pa hiti,
K maši se napravi,
Dolgo je trpela
Maša prva davi.

Bode se mudilo,
Minka, le pohiti,
Snažno se obleci,
Lepo se nakiti!“

Pa se Minka vsede,
Malo, malo vživa,
Kakor dela dekle,
Ki je sramežljiva.

Vstane, se prekriža,
„Z Bogom!“ oči reče,
V sobico se stransko
Preoblačit steče.

V čisti vodi vmiva
Si obraz rudeči,
Poravna na glavi
Laščke si ob preči.

Vzame si iz skrinje
Drago, svilno krilo,
Po novjšem kroju
To je oblačilo.

Kadar se obleče,
Pas čez pas si sklene,
Robec bele svile
Si na glavo dene.

K steni k ogledalu
Minka se pomakne:
Lepa je; še prstan
Brž na prst natakne.

Knjižico še vzame,
Ki jo je kupila,
Ko je v zadnjem postu
Sama v mestu bila.

Še enkrat pogleda
Malo se po krilih,
Poravná še gube
V svrhnjih oblačilih.

In potem po konci
Vspnè, vzravná se v zraki,
Steče ven iz hiše
Z drobnimi koraki.

Zdirja po stezici
Po zelenem vrti;
Oče pa in mati
V veži sta odprti,

Zreta za dekletom —
Oče pa se glási:
„Minka je najlepša
Dekle v naši vási.

Brhka je kot srna,
Kakor limbar zala:
V srenji vsej zastonj bi
Taka se iskala.“

Mati pa ga kara
Radi hčerke same:
„Pazi, pazi, oče,
Da se ne prevzame!“

Že takó mi zdí se,
Da preveč se nósi,
Kdor je mlad tako-le,
Star še kruha prósi.

Ti ji vse dovoliš,
Jo preveč neguješ;
Oče, ti mi Minko
Slabo odgojuješ.

Čednosti ne bode,
Ki dekleta diči,
Le ponižni bodo
Taki naj dekličí!“

Oče se smehlja ji,
Ko ga mati kara,
Ker pač vé, da mati
Hčer jednako mara.

In zažvižga lahno
Kakor on, ki misli;
V hišo gre, in mati
Po svinjino v svisli,

Da jo v ričet dene
Kuhat za kosilo,
In da bi za goste
Preskrbljeno bilo.

Mati jed pristavi,
V hišo se podviza,
V hiši pa je v koti
Javorjeva miza.

Oče je pri mizi
Naslonjén na vogli,
Ženi došli pravi:
„Špela, ko bi mogli —

Ko bi mogli v mesto
Minko našo dati,
Da se bolj izuri:
Kaj ti meniš, mati?“

„Kaj? od hiše z Minko?
Saj doma nam rabi,
In da v mestu pridno
Delati pozabi?

To ni za kmetico,
Da se pogospódi,
Tam se mi popači;
Hči pri domi bódi!

Za domačo rabo
Kuhati že znade,
Za jedi gosposke
Nisem in navade.

Kjer je kruh gosposki
In gosposka juha,
Tam je vsa gospóda
Bleda, strhla, suha.

Jaz domače kuham,
Pa smo vsi okrogli;
Bi-li z ono hrano
Taki biti mogli?

Pa še stvar je druga:
Hči bo v mestu sama,
Kdo naj pazi nanjo
In jo čuva nama?

Za posestvo naše
Ženska ni gosposka,
Kakor za oranje
Raca ne in goska.“

„Ti si vendar čudna!
Malo bolj prevdari,
Jaz sedaj županim,
Ni ti to nič mari?

Dan za dnem iz mesta
Vidimo gospodo,
Tej se mora streči,
Sicer imam škodo.

Ti se že potruđiš,
Tudi jaz se žurim,
Pa ne gre. Ne kaže,
Kot da hčer izurim.

Ako me gospoda
Kličejo župana,
Biti pač ne smeva,
Kot neotesana.

Dekle mora v mesto,
Mora še ta teden;
Kdo bi to mi branil,
To sem radoveden?

Minki bode vedno
Dobro, prav hodilo,
Nam pa bo to dosti
Gostov naklonilo.

Čast bo to za hišo
Čast bo za gostilno,
Če gospôde vstavlja
Se pri nas obilno.“

„Stori, kot ti drago,
Saj ti gospodariš!
Vendar včasí kako
Preslabó prevdariš.

Jaz ne bom več rekla
Bele ne, ne črne,
Saj tako se zmiraj,
Kot ti češ, obrne.

Kregala se nisem,
Kar sem že pri tebi;
Tudi zdaj bom tiho
Mislila pri sebi.

To pa smem ti reči:
Meni ne ugaja,
Da po mestu Minka
Naša naj pohaja.

Ko bi tri imela,
Ne pa to jedinko,
No, potem poslala
Naj bi v mesto Minko.““

Solza dobri Špeli
Iz očes priteče,
In otrè jo z lica,
Nič več mu ne reče.

Urno se obrne,
Odhiti iz hiše,
Oče pa zamišljen
Tje po mizi piše.

Pratiko si vzame,
Malo jo prebira,
Spet iz rok jo dene,
Misli in študira.

Naposled pa vendar
Trdno je dognano,
Da prihodnji teden
Mora hči v Ljubljano.

(Dalje.)

Kamenar.

(Iz delavskega življenja. — Spisal Vrhovski.)

(Dalje.)

III.

Kaj nevesta, rečem tebi,
Ženinu tudi velja:
Bog zná, al' boj' dnevi srečni? —
Al' pa — trnje zakona? —

Národna.

Mračen dan je zopet danes. Megla od burje se je sicer vzdignila, pa se je pomešala v oblake, kateri zakrivajo obnebje od Pohorja tje do Golice in še dalje do strmih gor na gornjem Štajerju. Mrzli vshodni veter je začel pihati in odnašati rmeno listje z drevja. Ptice so se večinoma že preselile v doline, le tu in tam se čuje še drobno čivkanje strnadovo ali seničino, vmes se pa včasih še oglasi planinska šoja s svojim hreščečim glasom. Vsa narava se nekako spravlja spat dolgo zimsko spanje, katero tu v planinah traja blizu pol leta.

Kakor je danes vreme dolgočasno, jednako je tudi vse drugo pusto v našem kamenolomu. Delavci zaviti v svoje zimske jopiče, deloma že z rokavicami na rokah, delajo mehanično svoje delo jednako stroju, katerega goni tuja moč. Malo in le za silo govoré med seboj, še celo

žlobudravi Andrejček je danes nekako resen in malobeseden. Naš Martin je ravno prinesel železne igle¹⁾ iz kovačnice, kamor jih nosijo kamenarji ostrit. Sedaj tolče kovač na prazno nakovalo, kar je znamenje za počitek ali južino; delavci mu pravijo „ura“. Mahoma popusté delavci orodje, ter urnih korakov hité v zavetje, da se na gorkem prostoru zopet okrepčajo. Večina jih dere v krčmo, barako, da ondi pojužinajo, kar jim ponuja „palirjeva“ krčma in kuhinja. Kateri se pa bojé velikih stroškov in želé kaj prihraniti si, zadovolé se tudi s suho južinico, ki jo „stiskajo“ tam v kovačnici.

„No, Janez, danes te pa že zopet kličejo tje na kozarec ‚pikole‘ (žganja)“, pošali se Martin, vrnivši se iz kovačnice. „Ako ga potegneš parkrat, žena še vedela ne bo za to.“

„E, kaj mi je za babo“, odreže se nevoljno Janez; „ko bi me ne skrbelo otrok, zima in pa starost, lahko bi bil tak pijanec, kakoršen je bil Žvirčev Gropa.“

„Beži, beži! Tega pa ne, da bi naposled jednako umrl, kakor je Gropa! Tega ti ne želim,

¹⁾ Spitz Eisen.

da bi v pijanosti zapustil ta svet. E, pa saj veš, da se vedno le šalim.“

„Sit volk lahko iz gošče gleda“, zavrne Janez tovariša nekoliko užaljen. „Ti se lahko šališ, ko imaš ženo, da je malo takih. Pri meni je pa drugače. Osem let že nosim težki križ, pa ne vem še, kdaj se mi polajša. Saj vidiš, da delam tu v delavnici kakor živina; kadar pa pridem domov, ščiplje me in zbada z jezikom, da ni prej mirú, dokler ne odidem. Le takrat sem dober, kadar prinesem denar ali če kupim živeža, drugače sem pa kakor zadnja metla pri hiši.“

„Metla si, če hočeš biti. Presneto, jaz bi jo premikastil, ko bi bil na tvojem mestu! Vem, da nekaj bi to le zaleгло.“

„Misliš, da nisem že rabil tega zdravila? A ker ni nič pomaglo, naveličal sem se vsega. Smili se mi pa dečko; ko bi tega ne bilo, najrajši bi — zapustil žensko.“

„Ne, to bi tudi ne bilo prav. Jaz ti svetujem dvoje: prvič potrpljenje; ako pa ne moreš več potrpeti, kaznuj jo, pa ne tedaj, kadar nisi trezen. Ni vendar taka, da bi je ne spokorilo.“

„E, nekako bo minulo tudi to. Zebe me, grem v barako. Ako me dečko pride klicat k južini, reci mu, naj gre le domov in naj me ne čaka.“

Janez je odšel za drugimi delavci v barako, iz desk zbito stanovanje, kjer je vodja kamenoloma točil za drag denar slabo pijačo in postregel še s slabšimi jedili. Vendar dobro blago človek pozna le tedaj, ako ga ima v izobilju. Lačen in žejen želodec hvali vsako, količkaj vredno tešilo, a sitemu še pečen puran ne diši.

Ko je bil Janez odšel, prišla je po ovinku steze z rebri doli mlada ženska s košarico v roki. Bila je žena Martinova, ki mu je prinesla južino.

„No, le hitro zajmi, da ne bo vse mrzlo!“ priganjala je moža, ko je postavila košarico na kup zloženega kamenja. „Saj tje v kovačnico ni vredno nositi, v barako pa še manj.“

Martin se vsede in se s slastjo loti južine, rumenih turšičnih žgancev in kislega zelja. Med tem pa prihiti brzih korakov gori od Janezove kočice majhen in gologlav dečko svetlih las in bistrega obraza.

„Kje pa so oče?“ povpraša Martina, ker ga je bil navajen že popolnoma. „Mati so rekli, da morajo hitro k južini.“

„Oče so šli v barako, pa so rekli, da jih ni treba čakati z južino“, odvrne Martin.

Urnih korakov je bosonogi dečko stekel po kamenitem potu doli h koči. Na pragu ga je čakala mati, velika ženska, slokega obraza in rujavih očíj. Napravljena je bila še dosti čedno; ker je pa imela lase razmršene, videti je bila

nekako ciganskega lica. Imela je navado, da je vsak dan pošiljala dečka klicat očeta k južini, med tem je pa sama sedela v majhni kuhinji in gledala skozi okno, kako so delavci kupoma vreli od dela tje v krčmo. Vsa srdita je bila, če je med njimi opazila tudi svojega moža. To njeno jezo pa je kmalu okusil dečko, ki je prišel brez očeta nazaj. Večkrat ni ob taki priliki niti on dobil južine, ampak je moral bežati; skril se ji je gori za kolibami. Ondi je sirota prezebal in stradal, zakaj tudi k očetu si ni upal, kadar je vedel, da je pijan.

„Moj Bog, to je žalostno takšno življenje!“ vzdihne Lenka, ozrša se na preplašenega dečka, ki je bežal od doma. „Ali se pogostoma tako ravsata med seboj?“

„Kolikor ju poznam“, odgovori Martin, „je prepir med njima že od nekdaj. Samo da je bilo od začetka vse bolj tiho in mirno. Na njem sem najprej spoznal domači razpor, ker je bil po cele dneve malobeseden in resen, kar mu sicer ni bila navada. Sedaj pa je skoro vsak dan takšna nevihta. V jutru se začne z jezo; opoldne se nadaljuje, ako pride domov, s prepirom; zvečer pa se konča s pretepom. Jaz bi niti naslikan ne hotel biti v oni koči, kamo-li še, da bi bil ondi doma!“

Rekši odloži Martin oba lonca v košarico nazaj. Ko pa Lenka spazi, da je ostalo še nekaj žgancev, pogleda za kolibo, kamor je bil izginil mali Jožko, in ga pokliče. Ponudi mu ostanke, katere je dečko slastno použil. Dobro ženo je to tako razveselilo, da je rekla možu:

„Veš kaj, Martin! Za oba starejša mi ni toliko, a za dečka mi je žal, da sirota tako gladuje. Ali smem drugikrat malo več skuhati, da še tega dečka nasitiva?“

Dobri mož prikima radovoljno ter še omeni, da dečko dostikrat čaka pri njem do noči, kadar namreč oče ostane v baraki.

„Le dajva mu, siromačku, katerega lastna roditelja tako zapuščata in preganjata! Bog nama vse obilno povrne.“

Ura je potekla, v kovačnici se zopet oglasi klic na delo. Iz barake se vsuje tropa mož, rujavih lic in zaspanih očíj, znamenje, da so ondi pili smrdljivo žganje. Hladni veter jih objame, da se nevoljno stresejo in zavijejo v večinoma raztrgane jopiče. Med njimi je tudi Janez, kateri je danes posebno glasen.

„Veš kaj, Martin“, nagovori našega znanca, „sedaj začnem drugačno življenje. Prihodnji teden odpotuje domov strelec Giacomo, in mesto njega prevzamem to delo jaz. Delo ne bo težje od sedanjega, dobra pa bo desetica, katero dobim več na dan. Lahko za to zvrnem kozarec žganega in prigriznem košček kruha, pa ne bom

hodil več domov poslušat staro klepetuljo. Ali je morda pa že danes zopet pridigala?"

„Malo je res, ko ji je dečko povedal, da si šel v barako; potem pa je dečka nagnala, da si še sedaj ne upa domov. Veš, Janez, za to siroto moraš bolje skrbeti, sicer ti bo po zimi zmrznil ali gladú umrl. Že večkrat je prezebal ves

Ko se je zmračilo, zavili so delavci na vse strani proti domu. Tudi Martin in Janez s sinkom sta odrinila. Na ovinku nad kočó se je ločil Martin ter mahnil po vijugasti stezi gori na reber. Kmalu je slišal od kočó glasni klic: „Ali tako se pride domov k južini?" Nato je sledil glasen vik in zraven moški glas: „Tu imaš, stara klepetulja!" Slišalo se je zadiranje moža, javkanje žene in otroški jok.

„Nesrečen zakon! Bolje bi bilo, da bi se nikdar ne bila poznala“, mrmral je Martin, korakaje po ozki stezi pod planino.

IV.

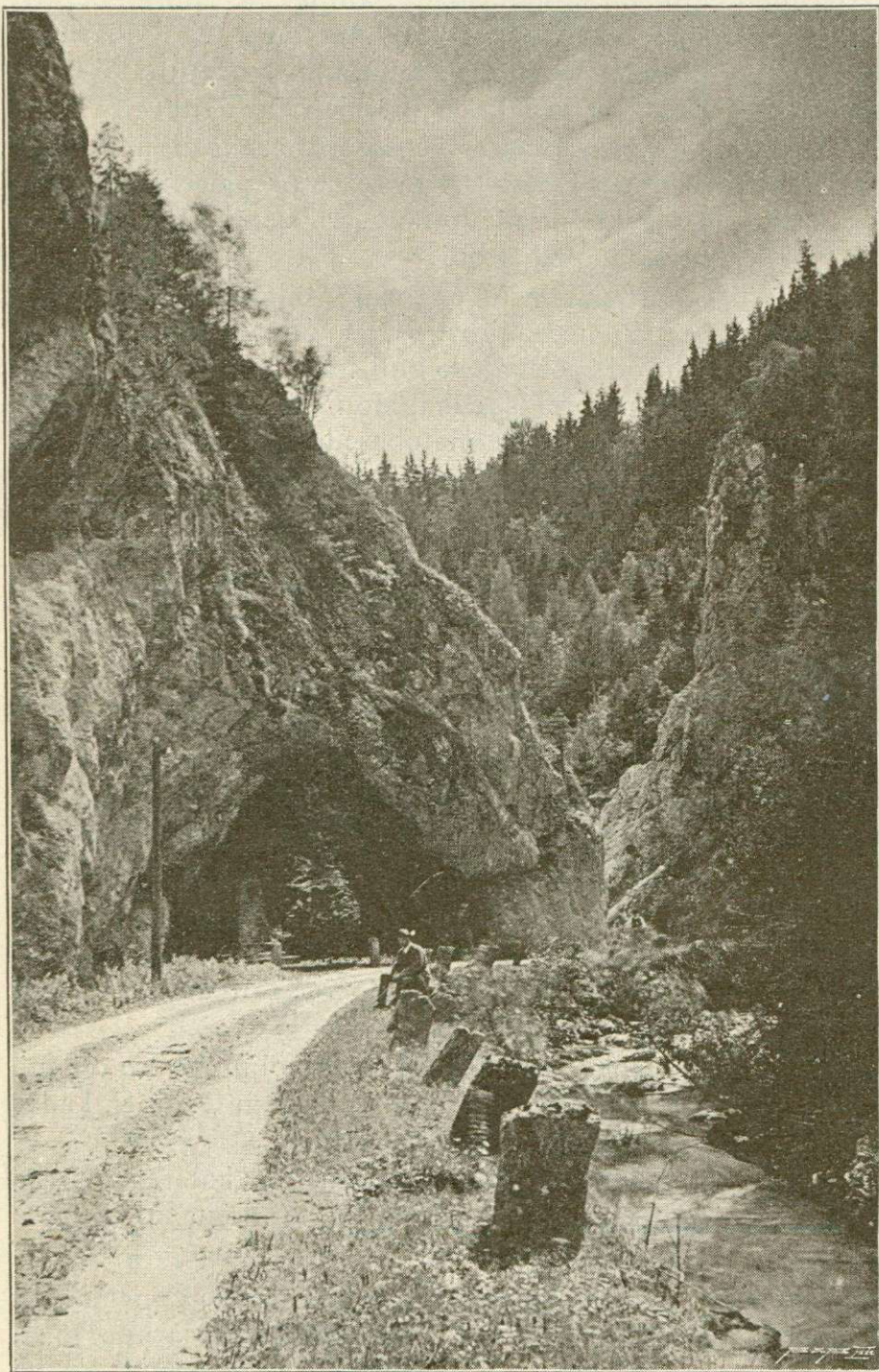
Kaj maram, da nimam
Na hribu gradú!
Saj v hišici nizki
Še več je mirú.

Národna.

Pod „Cerkvico“, na nekdam gočno zarastenem pogorju se razteza danes obširna planjava, ali kakor Pohorci pravijo, „frata“. Dolga leta se je upiral košati gozd neusmiljeni sekiri, ali naposled je padel. Le ob vrhu za planino so mu pustili nekaj drevja, češ, naj kot rodna mati pošilja novega semena na pusto plan, in naj potem tudi mladi naraščaj brani močne burje. Od daleč pa se sedaj vidi ona plan s tistim drevjem kakor fant, ki ima „pušlec“ za klobukom.

Niže od tega gozda stoji na majhni ravnici tik studenca lesena kočó. Zložena je iz okroglih dèbel, nizki strop pa je pokrit deloma z deskami, deloma s smrekovimi skorjami. Od spredaj in zadaj pokrivajo za silo podstrešje stare deske; med njimi so mnoge in široke špranje, da sili skoz nje pod streho svetloba in mokrota. Ob zadnji strani naše kočó stoji poleg stene mala koliba, katera nadomestuje hlev.

Vhod v kočó je od sprednje strani; na desni in na levi je narejeno majhno okno. Na prvi pogled se pozna, da je tu stara lesena drvarska kočó. Ta značaj se še bolj kaže znotraj. Dobro tretjino prostora zavzema zadnja stran, ki je od stene do stene za dober čevelj vzvišena. Ta prostor je iz desek narejen pod, ki je pri drvarjih odločen za ležišče. Posteljejo si z raznimi „blazinami“, včasih s slamo, včasih s planinskim senom, dostikrat

Huda luknja v Savinjski dolini. (M. Helff.)

popoldan in se skrival za kolibami; danes je zopet tu.“

Janez pogleda zadaj za kolibo, in ko ugleda dečka, pokliče ga prijazno. Dá mu par novcev, rekoč, naj gre v barako po žemljo. Ko jo prinese, reče mu:

„To pojej danes za južino, drugikrat boš pa že doma dobil, mama te ne smejo več nagnati.“

pa tudi s smrekovim vejevjem in mahom ali čim drugim.

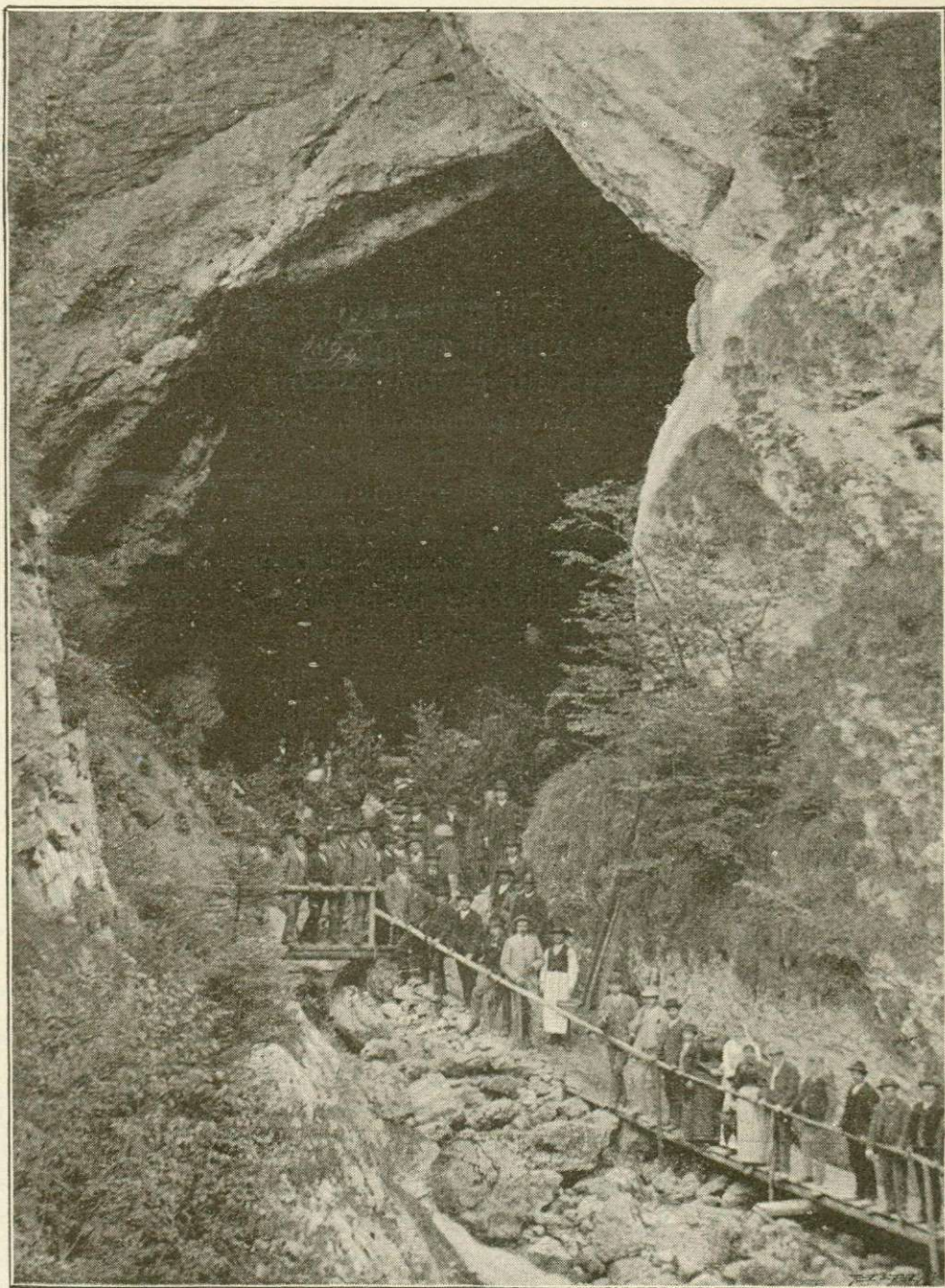
V naši koči ni ves ta vzvišeni prostor postlan, temveč nekaj ga je zadelanega z razno ropotijo, skrinjami in staro omaro. Le na gornji strani kup slame in nekaj odeje kaže, da je ondi odločeni prostor za postelj maloštevilnih stanovnikov.

Sredi koče stoji po dolgem ognjišče. Sestavljeno je iz navadnega, neobdelanega kamena, na vrhu posuto s prstjo, in ob vrhu zvezano z nekakim obročem. Ob enem oknu stoji majhna okorna mizica, nad katero ob steni visi razpelo in par zakajenih podob svetnikov brez okvirov. Zadnja kota v koči pa sta zalozena z razno posodo, katera omita stoji na podolgastem stolu, in z razno pripravo zoper slabo vreme: ta so iz lipo-vega ličja spleteni dežni plašč, dežnik in par ovčjih kož.

Okoli koče je nekaj zemljišča. Majhen vrtič, široka trata s košatimi češnjami in velika njiva, ograjena z grmovjem malinovim in robidovim: to vse je sedaj dosmrtna last kamenarja Martina. Njegov oče je namreč, ko so planino posekali drvarji, želel ondi ostati, kjer se mu je priljubilo vsled lepega razgleda. Napravila sta z lastnikom zemljišča pogodbo, da mu ostane koča z malim zemljiščem za preužitek, dokler bo živel. To pogodbo je Martin z lastnikom obnovil in tako dobil mirno stanovanje na starem očetovem domu. Obdržal je pri sebi staro svojo mater in v „divni“ svoj planinski kraj privedel za ženo izvoljeno svojo Lenko. V tej priprosti družini je vladal mir, ker ljubezen in prijenljivost sta gladila vse zapreke. Martin je hodil na delo v kamenolom, Lenka je po leti obdelovala njivico in vrt, po zimi pa šivala. Stara mamica pa je imela čez glavo dela in skrbij z otrokoma, poleg tega pa je še oskrbovala dve kozi in jedno prase.

Sedaj ob začetku zime seveda ni več tu prijazno kakor po letu. Nekaj snežene odeje in mrzli veter priganjata domačine v toplo kočo. In toplo je res tu notri. Stene so dobro

zatlačene z mahom, nad podom pa je spravljena mrva, potrebna za kozi. Gorjé, ko bi se to blago vnelo! Za kurjavo je pripravljen zunaj koče velik sklad bukovih drv, zloženih v lepem redu. S temi si pomagata ženski, kadar začne „staro babico“ mraziti, navadno pa le takrat, kadar je treba kuhati. Večkrat pa je v koči jako dimno in soparno, kadar namreč ba-

Nadvojvode Ivana jama. (M. Helff.)

bica prezgodaj zapre „dimnik“, luknjo v kotu pod stropom, z leseno zaporo.

Lepa jasna noč se umika jutru. V naši koči še spé vsi razven stare matere. Ta večinoma že od polnoči bedi, kašlja in — moli. Ko je pa ura na steni odbila štiri, vzbudi mlado mater, da gre kuhat zajutrek, ker mož mora biti že ob prvem dnevu pri delu v kamenolomu.

Lenka polahko preloži malega dojenčka k babici in vstane. Kmalu se zažari na ognjišču,

polena začno pokati in dim napolni ves strop. Martin se vzbudi in povpraša: „Koliko je že ura?“ „Ravno je doli v vasi ‚juternico‘ odzvonil“, odvrne Lenka, držeč roki k molitvi. „No, še lahko jedno zadremljem“, reče, pokriža se in zopet zaspi. Čez dobro uro pa so žganci že kuhani. Lenka je prigrela tudi lonček mleka, in zajutrek je gotov. Martin se naglo

obleče, pojé zajutrek, govoreč z zamolklim glasom kako besedo, da bi drobnih otročajev ne vzbudil. Ko je še obesil zadaj za pas roka-vice in mehur s tobakom, poslovi se kratko: „Srečno, in pridni bodite!“ Nato odide brzih korakov pri svitu lune doli po ravni stezi v kamenolom.

(Dalje.)

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

(Dalje.)

Reči moram, da mi je njegova smrt globoko segla v srce, in v mislih zatopljen sem klečal poleg trupla. V votlini je vladala tišina; jetniki so ležali mirno, in tovariša moja, ki sta bila ves čas na moji strani, zrla sta s povešeno glavo nemo na mrliča. Rdečkasti plamen ognja je temno in skrivnostno seval.

„Monsieur, obilo imamo še posla!“ s temi besedami me je vzdramil Jules iz moje zatopljenosti, položivši mi rahlo roko na ramo.

Vstal sem.

„Da, prav pravite, obilo imamo še posla. Najprej zavijemo mrtveca v ono odejo, ki leži tam-le, in ga položimo proč od tu, tje v kot, kjer je bil prej; k ognju pa pridejo oni trije.“

Storili smo tako. Odeja je bila najbrže Taraleževa. Na ogenj smo vrgli nekaj suhega robidovja, katero smo našli v votlini; treba je bilo več luči.

„Kaj je z Ilijo?“ vprašal sem Pedra.

„Kakor sklepam po njegovem obrazu in mrmrajočih ustih, je jako slabe volje. Dež mu je ogenj popolnoma pogasil in njega samega do kože premočil. Z znamenji sem mu dopovedal, da naj spravi konje v kolibo in se tam posuši.“

„Prav. Tukaj ga itak ne potrebujemo.“

„Kam neki je Taralež skril svojo žival?“

„Po mojem mnenju navzgor ob reki v goščavi; poiščemo jo pozneje. Tam ima svoje konje tudi ta trojica.“

„Kaj, ali menite, da je našla njegovega konja?“

„Brezdvomno. Konja prej nego Taraleža. Slediti jim je bilo le treba sledu, ki ga je vtisnilo kopito v mehka tla.“

„Potem je verjetno. — Sedaj?“

„Pomenim se malo z jetniki; a prej moram pogledati, kako rano ima Pintev.“

Rekši sem se sklonil k Pintevu in mu — ne brigajoč se za njegove srdite poglede — odpel srajco.

Nož Taraležev ga je bil zadel sredi desne ključnice, torej ravno na kost; posledica tega je bila, da mu je prebodel samo kožo. Grozovitega krika, katerega smo poprej čuli, in ki je po izreku umrlega prihajal iz Pintevovih ust, nisem si mogel razlagati drugače, kakor da je moža, ko je dobil ubodljaj, silno zbolelo. Rana ni več krvavela.

„Ali dobim že jedenkrat pojasnila, he?“ zarohnel je zdajci nad manoj Haronis. „S kako pravico ravnate tako z nami? Takoj nas razvežite, drugače gorjé vam!“

„Nikar se ne smešite!“ sem dejal; „saj vidite, da vam nobena grožnja nič ne pomaga. ‚S kako pravico?‘ pravite? Prosim, odgovorite najprej vi, s kako pravico da ste pograbili Julesu listnico?“

„Diabol! Kdo vas je postavil sodnikom?“

„Nihče, to je res!“

„Kaj ste me potem zasledovali?“

„Kaj? Že preje sem vam rekel, da se nikar ne smešite! Ako je komu kaj ukradeno, tedaj si pač sme dotičnik zopet poiskati svojo last, ali ne?“

„No, saj jo imate zopet! Potem me pustite pri miru!“

„Ne še tako naglo! — Slučaj ali božja roka nas je privêla semkaj, kjer se je vršilo zločinstvo, uboj! Tam vidite Taraleža mrtvega. Njega smrti ste vsi trije krivi, najbolj pa Hristo. Jutri vas izročimo sodišču.“

„Še jedenkrat: s katero pravico?“

„S pravico, katero nam podaje višja zapoved, ki vелеva, da se mora sleherna hudo-bija naznaniti v to postavljenim oblastim, in ki vsakega, kdor jo prikriva, imenuje sokrivega.“

„Strele vas ubij!“

„Varujte se je sami! Sicer pa imate vi še nekaj na vesti. Taralež mi je namreč tudi nekoliko odkril vašo minuloost in — — no, saj to sami najbolje veste; le to naj vam povem, da bom dal poklicati starega Asparuha. — Ž njim obravnavajta!“

Mož se je ob zadnjih svojih besedah od strahu stresel, oči so se mu izbulile, sklonil se je kvišku in me je na pol odprtih ust strašno gledal.

„Kaj?“ siknil je naposled. „Ali je ta pes še tolikanj govoril? — Naj gorí na dnu pekla!“

Legel je vznak in obrnil glavo, v znamenje, da neče ničesar več slišati.

Ker sem imel sedaj priliko, nagledati se do dobra njegovega obraza, videl sem, da res ni imel na nosu brazgotine, torej si jo je znal s posebnimi sredstvi sam „naslikati“.

Pustil sem ga v miru in sedel k tovarišema, ki sta držala razne papirje v rokah.

„Vidite, to so oni listi, katere je namašil Grk v mojo listnico“; dejal mi je Jules.

„Ali jih pregledavate?“

„Da, iz dolgega časa, brati tako in tako ne znam nobenega. Dal mu jih bom vse lepo nazaj, da mi ne bo oporekal, češ, vzel sem mu kaj. Zato jih pa moram do dobra pregledati, da ne bo kateri izmed mojih vmes ostal. He, monsieur Pedro, kaj ste pa vi prijetnega našli, da tako hlastno čitate?“

Španjol je bil nenavadno izpremenjen. Obraz mu je bil bled, oči plamteče in roki sta se mu tresli. Pred saboj je držal zaguljen, starikav list papirja, katerega je hlastno prebiral.

„Sèm liste!“ zavpil je sedaj Grk. „Vraga, kdo vam je dovolil čitati jih?“

„Oh!“ zaječal je Pedro, in si z rokama zakril obraz. „Cuérpo de Diós!“ — Oh desdichádo de mí!“¹⁾

Mož je jokal. A mahoma je skočil h Grku, ga s krepko roko postavil na noge, da so se ondi potrgale vezi, in ga tresel, kričeč v španskem jeziku:

„Človek! — ti znaš španski!“

„Ne-e-e“, jecljal je oni.

„Carájo! — Kako si me potem razumel? Lažesh! Kje si dobil ta list? Govori!“

„Kje? — tukaj!“ Rekši je hotel Pedru iztrgati list iz roke, kar sem mu pa jaz ubranil. Videl sem namreč, kako si je izkušal na hrbtu zvezani roki oprostiti, in sem baš v tistem hipu priskočil, ko ju je že imel prosti in je izrekel besedico „tukaj“ —; mahnil sem ga po rami, a pri tem se izpodteknil, padel na Pedra in se ž njim vred prevrnil po tleh.

Jedva sva se pobrala, sva že videla Francoza na tleh, Haronisa pa bežečega v hodniku.

„Diántre!“ kričal je Španjol. „Za njim! Ne sme uiti!“ In bil je v odprtini.

„Imate samokres?“ vpil sem za njim.

„Si!“ donelo je iz hodnika.

„Sacrebleu!“ oglasil se je za manoj Francoz in me s tem opozoril na svojo navzočnost. „Monsieur, ali ne greste za Pedrom?“

Vstal je s kislim obrazom in si neprenehoma drgnil boleči del telesa.

„Sicer sem mislil, a bal sem se, da bi jo potem še vi za manoj ubrali, in bi tedaj v votlini nihče ne ostal; sedaj je prepozno. Upam, da je sam Grku popolnoma kos.“

„Ta strah, da bi jo jaz za vami ubral, je bil popolnoma prazen. Jaz sploh nikamor več ne grem. Odkar sem bil v tako neusmiljeni dotiki z materjo zemljo, se mi sploh več ne ljubi; vse veselje je splavalo iz mene.“

„Ali ste sami od sebe padli?“

„Sam od sebe? — Monsieur, jaz nikdar sam od sebe ne padem! To k večjemu nerodneži.“

„Ahá!“

„Da, ahá, to gre na vas. Vi ste nerodnež, toda galanten nerodnež!“

„Galanten?“

„Oui; zakaj vi takoj tudi svojemu bližnjiku privoščite sad svoje nerodnosti.“

„Pedru?“

„Pedru in meni.“

„Tako?“

„Da; vi ste padli in ste prevrnili Pedra, to je prvi fakt; vsled tega sem jaz debelo zijal — drugi fakt; kar je pa bilo Haronisu jako ugodno, zakaj pobrisal jo je mimo mene v hodnik — tretji fakt. Tedaj sem se šele zavedel in ga prijel za nogo — četrti fakt; a dobil tako brco, da sem takoj videl polno zvezd nebá, namreč na zemlji — peti fakt. Ako teh pet faktov seštejete, dobite neoporečno logični sklep, da je vaša nerodnost prešla tudi name.“

„Res je.“

„A to vas ne sme žaliti. Voljo ste imeli dobro. List ste menda rešili?“

„Da. Pedro si ga je vtaknil v žep.“

„Kaj je neki notri?“

„Izvestno nekaj za njega posebno važnega, drugače bi ne bil tako razburjen.“

„Bien. Bo že povedal. Da bi le dobil Grka.“

„Upajva.“

„Greste li gledat?“

„Če ostanete vi tu.“

„Da, da. Veste, me res boli.“

„Verjamem. Preiščite, ako so pri onih dveh vezi dosti trdne, da nam še ta dva ne uideta.“

„Bien.“

Šel sem. Kmalu sem bil zunaj. Zvezde so ugašale, in hladna sapa je pihljala; jutro se je bližalo. V okrogu nisem nikogar zazrl. Že sem hotel zabrlizgati na piščalko, katero sem vedno nosil pri sebi, in kakoršni sta imela tudi Pedro in Jules, ko sem se v pravem trenutku premislil. Kajti lahko je bil Grk kje v bližini

¹⁾ Za Boga! — Jaz nesrečnež!

skrit in bi, čuvši pisk, bil še opreznější. Treba je bilo previdnosti. Toda, kje je Pedro? to vprašanje sem si zdajci stavil.

Rekel sem mu bil, da imajo Taralež in oni trije svoje konje navzgor ob reki in sicer v goščavi; ako se je ravnal po mojih besedah, tedaj je krenil v to smer, ako ga že Grk sam ni napeljal na to.

Kakor že omenjeno, si je bila voda ondi ustvarila svojo pot skozi skalnato ožino, ne pustivši pedi prostora ne na levi, ne na desni; kdor je na tej strani hotel iz kotla, moral je naravnost bresti potok. In to sem namerjal tudi jaz.

Vsled dežja silno narastli potok je sedaj že toliko upadel, da mi je segala voda jedva čez kolena. Šel sem torej brez obotavljanja vanj.

Seve, na vse zgodaj v mrzli vodi, to ni bilo baš prijetno, in vrh tega sem bil še prej od dežja popolnoma premočen; toda, kdor je kakor jaz potoval po svetu, ta se je izvestno še kaj drugega privadil nego samo malo mōče. Komur je na tem, da prepotuje kako deželo na vse strani in se temeljito seznani z njenimi razmerami in nje ljudstva običaji in odnošaji, ta se ne sme bati nikake vremenske nezgode, ne sme se ustrašiti nikake težave in nevarnosti; krepka volja premaga vse. Kajpak, meni je le slučaj nanesel, da sem prišel tu v tak položaj, a pretrpel sem pozneje še marsikaj hujšega in neprijetnejšega.

Prišedšemu skozi ožino, odprla se mi je široka dolina, gosto porastla z drevjem. Zapustil sem potok in stopil na levi breg; pred mano se je raztezal gozd. Izza pasa sem potegnil revolver in se prepričal, da je v dobrem stanju, potem sem slušal v poltemo; — nikakega glasú, le listje dreves je šumelo. Sklonil sem se k tlom in jih preiskoval; razločno sem videl v mehkih tleh utiske človeških nog in sicer utiske stopinj dveh moških; njim sledeč sem prišel v gozd, kjer so bile po grmovju polomljene veje, jasne priče, da je tu nekdo hitro prodiral.

Nakrat sem stal na mali trati. Dva konja sta se tu pasla. Bila sta šarca bolgarskega plemena, ki sta bila privezana na dveh dolgih vrvéh, tako sicer, da sta lahko prosto mulila travo, a ubežati nista mogla. Sleherni je nosil sedlo.

Jasno mi je bilo, da je Grk takoj poiskal to mesto in zasedel svojega konja, Pedro pa mu je sledil na drugem; pot, katero sta bila izbrala, označalo je tu in tam polomljeno vejico in pomandrana tla.

Kaj čem sedaj storiti? Jezditi za njima? Za Pedra se nisem bal, zakaj on je bil oborožen, Haronis ne; pobrali smo mu bili orožje, in

pri svojem begu ni bil utegnil prisvojiti si drugo.

Še sem premišljal, za kaj bi se odločil, ko je po gozdu pripodil Španjol.

Pridirjal je s tako silo, da bi me bil izvestno podrl, ko bi se jaz ne bil v pravem času umaknil. Sedaj me je menda zapazil, zakaj pobrzdal je konja, kateri je tresoč se po celem životu obstal mirno, in razjahal. Bil je v strašnem stanju. Gololav, razkuštranih las, odpete srajce, krvavečega obraza, divje plamtečih očí in s samokresom v roki bil je preje podoben roparju nego miroljubnemu Pedru.

„A, tu ste!“ je sopol. „Kje je Jules?“

„V votlini. Toda vi ste krvavi?“

„Par neznatnih prask, drugega nič!“

„Grk je ušel?“

„Da, ušel, ušel! Toda le za malo časa! Kmalu bo zopet moj! Prej ne odjenjam, da ga dobim.“

„Kako se je vse godilo?“

„V hodniku sem mu dva, trikrat velel, da naj stoji, drugače strelim; bil sem menda dva seznja za njim in sem slišal njegovo sopenje. A ni se zmenil za moje povelje; saj je dobro znal, da v resnici ne bom strelil, da ga hočem živega. Pač pa se je še bolj pobrinil, tako, da ga že ni bilo nikjer, ko sem stal zunaj. Spominivši se vaših besedij, da so konji tu nekje, sem skočil v potok in po njem dospel v to dolino. V ilovnatih tleh sem zapazil človeške stopinje, ki so peljale na to trato. Ravno, ko sem prihitel semkaj, sem videl, da je izginil Grk na konju tam v goščavi.“

V naglici sem zasedel prvega konja, ki mi je prišel pod roko, in zdirjal za begunom. A to je bila velika neumnost. Zasledovanje je moralo biti v tem slučaju vsekako brezuspešno; jaz bi bil bolje počakal jutra, ki bi mi brez težave pokazalo smer, v katero je šel Grk. Toda slepo in gluho sem drvil po temnem, gosto zarastlem gozdu, kjer sva s konjem vsak trenutek zadela ob drevesno deblo, ali zagazila v jarek. Ko me je minula prva besnost, postal sem in slušal, kje bi čul kak šum ali prasket suhljadi; a gozd okrog mene je ležal tih. Spoznal sem, da sem zgrešil Grka in to vsled svoje nepremišljenosti. Kdo zna, kam je sedaj krenil!“

„Poiščemo sledove, katere so utisnila kopita njegovega konja mehkim tlem, in drugo se pokaže samo od sebe.“

„Kako jih pa najdemo, ko sem jaz vse zamotal!“

„Ne skrbite. Vi niste daleč jezdili, torej se vaša sled kmalu konča. Držali se bomo le tiste, ki gre v daljavo.“

„Dobro vsaj, da sem jahal vedno naravnost.“

„No, vidite; se nam bo že posrečilo, dobiti pravo pot!“

„Upajmo. A sedaj nekaj drugega, sennor!“

„Prosim.“

Vzel je mojo desnico v svojo in mi zrl v oči.

„Vi ste moj prijatelj?“

„Da.“

„In mi ne bodete odrekli velike prošnje?“

„Kar je v moji moči, storim!“

„Hvala. Prosim, poslušajte: Vi ste mladi, mnogo mlajši od mene, in vendar imate trezno razsodnost in previdno, preudarjeno ravnanje; zato vam tudi zaupam, da mi bodete z besedo in dejanjem krepko stali na strani in me podpirali v vseh okolnostih, koder bom potreboval vašega sveta in vaše pomoči. Haronis beži; beži, ker je sokriv smrti Taraleževe, ker ima na vesti zločestvo iz davnih dni, učinjeno nad Asparuhovo družino in ker se boji — mene. Vi strmite? Ni čuda, saj sem vedno molčal o svoji preteklosti. Hvaležen sem vam, da me niste nikdar povpraševali po njej, po njej, katere spomin je toli grenak. List, ki sem ga našel pri Haronisu, je v zvezi z mojim minulim življenjem, z mojo nesrečo: torej tudi Haronis. — Prosim, ne vprašujte, kako in zakaj, povedal vam bom vse pozneje, sedaj ne morem; onega pa moram dobiti, naj velja, kar hoče, in ako ga imam poditi po vesoljnem svetu, iztrgati celó peklenkim oblastim. Moj mora biti! On me lahko osreči ali mi uniči žitje. Ne stršite se! pri zdravi pameti sem, popolnoma zaveden, — gorjé, katero sem okusil, trpljenje osemnajstih let, — nista me potlačila, izkušal sem se zatajevati in bol, ki je dan na dan hotela izbruhniti, zagrebat in zaklepati na dnu srcá; težko je bilo, hudo, — moralo je! Prehodil sem tretjino zemlje, išoč svojo izgubljeno srečo, išoč moža, moža, čegar srce je mrzlo kakor trda skala, ki je neizprosnejši od krvoločne roparice, — nisem ga našel. A slučaj, ali kaj že, pripeljal mi je nasproti drugega moža, — Haronisa, ki je bil onega pomočnik, za katerega prej nisem znal. In sedaj, ko sem bil že tako blizu zaželenega namena, pahnila me je neusmiljena usoda zopet nazaj, — na istem stališču sem kakor prej. In da ga dobim, tedaj mi mora povedati, kje se nahaja oni brezvestnik, kaj je z mojo srečo, in če mi ga je z najhujšimi mučili prisiliti k temu! Vi pa, sennor amigo, vi ste mi pri tem potrebnejši nego vse drugo, dokler imam namreč Grka iskati na balkanskem polotoku, oziroma v Bolgariji. Vi ste vešči tukajšnjega domačega jezika, vešči bolgarščine; jaz je ne umem, zato bi sam imel velike težave in zapreke, ki bi mi izvestno ne dopustile doseči namena. — Ali hočete z menoj za Grkom?“

„Rad.“

„Toda vam nedostaje časa?“

„Jeden mesec imam na razpolago.“

„In Carigrad?“

„Pride pozneje na vrsto.“

„Drugega nisem od vas pričakoval.“

In burno me je pritisnil na prsi.

„Kaj pa Jules?“ Povzel sem jaz besedo.

„Ta? Ta bi šel z menoj med ljudožrce, ko bi bilo treba. A vrniva se zopet v votlino, da dokončamo ondi, kar nam je zvršiti. Te konje pustiva sedaj tukaj?“

„Seveda. Pozneje pridemo itak semkaj.“

Zapustila sva gozd.

Pedrove besede so mi rojile po glavi, in zamišljen sem korakal poleg njega. Njegova minulosť je bila torej burna, viharina, a to se ni dalo čitati z njegovega obraza, ne spoznati iz njegovega kretanja in govorjenja. Opazil sem bil sicer nekaterikrat pri njem — sosebnost, kadar se je zamislil — neko mračnost in otožnost, katera pa običajno nikdar ni trajala dolgo; drugače je bil vedno dobre volje, prijazen in ljubezniv. Človek pa, ki se zna toliko zatajevati, kakor se zna baš on, in tako zakrivati svoja srčna čustva, more se imenovati trdno-značajnega, značajnega tem bolj, čim bolj ga prevlada velika razburjenost, ko se porajajo v njem bridki spomini, katere pa vedno duši v sebi. Da je Pedro užil dokaj bridkostij, to je bilo očitno. Nejasno mi je bilo, kar je bil izrekel zastran Grka: „Tedaj mi mora povedati, kaj je z mojo srečo!“ — Kaj je mislil s tem? Nisem si mogel tega raztolmačiti. Sicer mi je pa zagotovil, da mi pojasni vse pozneje. Zato nisem mnogo o tem premišljal.

Kar se mene tiče, bilo mi je popolnoma prav, če sem se še dalje mudil ob Balkanu, zakaj moj prvotni namen je bil tako in tako, posetiti najprej Carigrad in zatem vse zahodno obrežje Črnega morja, torej uprav Bolgarijo; sedaj se je to tudi lahko zgodilo, čeprav od druge strani sem. Seve, ako je Haronis v kratkem ostavil balkanski polotok, potem ni bilo iz tega nič, in lahko sem se zopet prijel starih načrtov. A to mi ni bilo všeč. Julesova in Pedrova družba se mi je bila že tolikanj priljubila, da sem se kaj nerad ločil od njiju; saj ž njima vred se je mnogo več doživelo, nego bi doživel sam, zlasti pa v tem slučaju, ko se je imel vršiti „lov na človeka“. Zato sem na tihem želel, naj bi oni pač še nekaj časa ostal na tem ozemlju.

Dospela sva v votlino. Pedro se je lotil Francoza, ki je ob najinem vstopu mirno in udano sedel na tleh, in bila sta kmalu v živahnem pogovoru, jaz pa sem stopil k jetnikoma ter ji manaznanil, da menimo v kratkem

zapustiti kraj, ki ni bil zanju posebno srečen, in da ju bomo izročili občinskemu predstojniku v bližnjem selu Dušvi.

„Ali je to vaša resna volja?“ vprašal me je Hristo z malo negotovim glasom.

„Da.“

„In naju na nobeden način ne izpustite!“

„Ne gledé na to, da nam vest ne pripušča, podpirati hudobijo, moramo vendar poleg mrtveca pripeljati v selo tudi njega morilce, drugače bi nas sumničili, da smo ga mi usmrtili. Prostosti vama torej nikakor ne moremo dati.“

„Kdo vam vелеva, peljati Taraleža v selo? Pokopajte ga tu v samoti, in dobro bo!“

„Njegova poslednja volja je bila, da bo zagreben v posvečeni zemlji, in ona mi je sveta.“

Mrklo je zrl predse, dočim me je njegov tovariš motril s srditimi pogledi; za nekaj časa pa mu je radosten blisek švignil preko obraza in dejal je hlastno, toda na videz mirno:

„In če vam dam veliko vsoto denarja?“

Že sem imel na jeziku jezen in strog odgovor, ko mi je šinila v glavo dobra misel. Ponuja mi denarja! Ali ga sploh ima? Ali se nadeja dobiti ga kje? Morda bi ne bilo napáčno, ko bi se jaz hlinil dovzetnega njegovi ponudbi in s tem dosegel, da bi se mož izdal v čem? — Poskusiti treba! Odvrnil sem torej:

„Denarja? Hm! jaz bi ga že potreboval. Toda, ali ga sploh imaš?“

Moje vprašanje mu je izvestno prišlo nepričakovano in neprilичno, zakaj jecljal je:

„Da-a, imam.“

„Kje?“

„Doma, v Trojanu.“

„Ali ti biva ondi rodbina?“

„Samo žena.“

„In koliko bi dal?“

„Pet sto leva.“

„Mnogo premalo.“

„Več ne morem.“

„Pa nič!“ Rekši sem hotel oditi.

„Čakaj, sedemsto!“

Nisem se zmenil.

„Osem sto!“

„Nič. Tisoč!“

„Naj bo!“

Stopil sem zopet k njemu in dejal:

„Dobro, ti napišeš sedaj na list, katerega ponese kdo izmed nas do tvoje žene, to vsoto.“

„To ne more biti, gospodine!“

„Zakaj ne?“

„Ne znam pisati.“

Mož je debelo lagál. Kdo pa je pisal ono pismo, katero sem našel v Haronisovem stanovanju v Irazmeliku, če ne on?

„Tako? Bo pa Pintev pisal.“

„On tudi ne umeje.“

„No, bom torej jaz, in ti pristaviš zraven svojega imena križec.“

„Toda moja žena ne bo hotela verjeti, da je list od mene. In vrh tega nimam tisoč leva doma: samo petsto.“

„Kje hočeš potem ostalo dobiti?“

„Tega sedaj še ne vem. Stvar je jako kočljiva in težavna, a mora iti; prostost mi je ljubša. Potrebujem pa temu mnogo, mnogo premisleka in šest ur popolnega miru; ako v tem času ne najdem rešilnega pota, po katerem bi prišel do one velike vsote, potem sploh nič ni. — Zato vas prosim, idite za šest ur iz te votline in pustite me v njej samega, da bom premišljal. Mojega tovariša lahko vzamete s saboj, ali tudi ne, kakor vam je drago; mene pa morate prej razvezati. Čez šest ur se vrnite, in če se dotlej nisem domislil, izročite me sodniji!“

Malone, da se mu nisem v obraz smejal. Kaj je sploh ta človek mislil? Da ima pred seboj velikega tepca? Uganil sem takoj, kaj namerja, a nisem hotel, da bi on to zapazil, nego rajši sem se še malo pozabaval:

„Kar tu zahtevaš, je pač mnogo. V votlini hočeš ostati, sam in prost? Čemu? Premišljaš tudi lahko, ako si zvezan in smo mi zraven ali pa zunaj pod milim nebom. Zakaj ravno pod zemljo?“

„Drugače vam ne morem dati denarja. Ustrezite mojim zahtevam, in dobro bo. Da hočem ostati tu v votlini sam in prost, to je moja tajnost in zato imam vzroke, na katerih vam nič ni. Jaz vam denar, vi meni prostost, pa smo poravnali; vse drugo je stranska reč. — Uiti vam ne morem, ker me stražite pred vhom!“

„Le potolaži se, iz te moke ne bo kruha! Jaz hočem razkriti tvojo tajnost in tvoje gotove vzroke, ki so po tvojem mnenju le stranska reč. — V Trojanu si čul iz ust Taraleža, kako je pravil mehandžiji o nekem ranjenem Čerkesu, o njegovi poslednji uri in njegovi zapuščini; to-le pismo“ — ob tem sem potegnil iz nedrij od Asparuhovega sluga prejeti list — „ki bajè govori o zakopanem zakladu, mikalo te je toliko, da si je lastniku vzel, želeč dvigniti zaklad. Odlog šestih ur, ki si ga od mene izprosil, naj bi bil zato, da najdeš denar, in z denarjem, ki se ga nadejaš tu v zemlji, plačal bi nas!“

Kakor da bi treščilo vanj, tak je bil dobri mož, čuvši moje besede. Napol odprtih ust in razširjenih punčic me je strmé gledal, dokler se mu ni slednjič privilo iz tesnega grla:

„Jaz — — v Trojanu od Taraleža — — zaklad? — — ga dvignil — vas ž njim plačal — — Ali prav čujem?“

„Popolnoma prav.“

„Gospodine, ne vem, ali si — —.“

„Le tiho. Misliš-li, da sem tako zabit, da nisem mogel iz tvojih besedij uganiti tvojih namenov? Kaj pa bi delal šest ur s prostimi rokami tu v votlini? Premišljal? Haha! Da moreš biti tako slaboumen in meniti, da bom verjel toli neumni laži! No, kaj molčiš?“

Mož me vidno ni poslušal, nego — rekel bi — s strahom zrl na pismo, katero sem še vedno držal v roki. Sedaj je hlastno dejal:

„Kaj vidim? — Od kod imaš to pismo?“

„Od tvojega svaka.“

„Od Pira? — Ali ni zgorelo?“

„Kakor vidiš, ne.“

„Tedadaj — tedaj je Pir lagal, ko je rekel, da mu je je Taralež izbil iz roke, in da je padlo v ogenj?“

„Tako je rekel?“

„Da. Ko je Taralež skočil proti njemu, je on to pismo uprav držal nad plamenom, in ker sva s Pintevom takoj planila na onega, nisem mogel paziti, kaj se je godilo s papirjem. — Oj, Pir!“

Ime svojega sorodnika je zaklical grenkim, skoro bolestnim glasom. Izvestno je Pira gnala pohlepnost, da je prikril svaku rešitev lista, nedvomno iz tega vzroka, da bi je pozneje sam pretolmačil in tudi sam izkoristil. Ta človek se mi je bolj in bolj gnusil.

„Haronis ima tvojo sestro za ženo?“ prekinil sem molk, ki je bil nehoté nastal.

„Ne. Jaz njegovo sestro.“

„In kam je sedaj bežal?“

„Tega ne vem, in ako bi tudi vedel, bi ti ne povedal.“

„Pa on te je nalagal!“

„Res je, a napram temu ga ljubim, ker je brat moje žene.“

„Kaj si ti v zasebnem življenju?“

„Trgovca; v Trojanu imam majhno prodajnico.“

„In kaj ste namerjali z Asparuhom?“ To vprašanje ga je popolnoma iznenadilo.

„Z Asparuhom? — Kaj hočeš s tem? Kdo je to?“

„Taraležev gospod.“

„In?“

„In ti si pisal Piru v Irazmelik, da naj pride nemudoma k tebi, ker bode te onega oskubili —“

Prestrašen se je sklonil po konci.

„Streliš! ali si moje pisanje čital? — — To ni res!“

„Vidiš, ravnokar si se izdal, ko si dejal, če sem čital tvoje pisanje! Le priznaj!“

„Prokleta!“ je siknil. „Nič ne priznam, nič! Ti si hudič! Proč od mene, da te ne vidim, proč!“

Divje je kričal. Bil je jako nagle in kipeče jeze, ki ga je sleherni trenutek mogla razburiti in mu vzeti vse premisleke. Prej miren, je sedaj kar besnel. Srdilo ga je, ker sem po njegovem mnenju vse vedel, dasi nisem ničesar vedel; jaz sem le ugibal. — Pustil sem ga pri miru, ker sem uvidel, da bi bilo sleherni pozvedovanje brezuspešno.

„He, monsieur, ali že veste, da s Haronisem še nismo gotovi?“ Tako me je nagovoril Jules, ki se je do sedaj pomenkoval s Pedrom. „Gremo za njim! S sennorom Pedrom imata še neki račun poravnati.“

„To mi je že znano.“

„Da bi je le iz Bolgarije ne pobrisal! Meni se je ta dežela v tej kratki dobi silno priljubila. Doživi se tu že toliko, kakor nikjer drugod ne. Zatorej bi rad videl, da bi moral še dalje časa ostati v teh tako prijetnih krajih. In vi?“

„Tudi. A želja, da bi sennor Pedro pač dolgo lovil Grka, je tu izvzeta.“

„Seveda, seveda! Dobiti ga moramo kmalu, ako le možno, še tu na polotoku. Toda, jaz tudi potem, če se lov kmalu in dobro obnese, ne mislim takoj odjadrati proti Arabiji. — Šel bom z vami k Črnemu morju in potem šele, ko se vrnete vi v domovino, jo mahnem jaz naprej. Ste-li razumeli?“

„Da, in hvala za družbo.“

„Le pustite to. Vi mi ugaate in — basta. Sedaj pak imamo še jeden važen opravke, potem moramo hitro odriniti; jutro je tu!“

„A! vi mislite, da poiščemo sled Grka?“

„Oj ne! To pride pozneje! Nekaj drugega.“

„Kaj?“

„Ali vam ne pade samemu v glavo?“

„Ne.“

„No, zaklad moramo preje dvigniti!“

„A!“

„Famozna ideja, kaj ne? Zaklad, o katerem bajè govori tisto pismo, katero vam je dal Taralež, in ki mora ležati tu v votlini, bomo izkopali in ga ponesli Asparuhu, da ne bo ježa k njemu preveč zastonj.“

„A čemu to?“

„Ciel! Monsieur, ne vprašujte vendar tako čudno! Čemu! Ker je stvar romantična, grozno romantična, razumete? Zakladov še nikdar v svojem življenju nisem kopal, zato jih moram sedaj, ko mi jih je slučaj tako lepo privêl nasproti. Saj vendar nič nimate proti temu?“

„Oj nič!“

„No, jaz tudi mislim, da ne. Vzeli ne bomo ničesar, prav ničesar; jaz ne potrebujem, sennor Pedro tudi ne, in vi?“

„Potrebujem, a nečem.“

„Na delo torej!“ Prijel me je pod pazduho in me vlekel proč od ognja, kraj katerega sva do sedaj stala.

„Kam?“

„Tje v kot vendar, kjer je že Taralež kopal in Hristo in Pintev!“

„Počasi! Kdo vam je porok, da se zaklad nahaja tam?“

„Kdo? Fakt, da je tam kopal Taralež!“

„No, in ne vidite, kako sta že onadva zemljo na dolgo in široko razruvala, pa ničesar našla? Treba preje pismo brati!“

„Pa, zakaj je Taralež baš tam kopal?“

„Ali ni še iskal zaklada ali ni zadel pravega mesta.“

„Ne verjamem!“

„Idimo gledat!“

Vsi trije smo svetili v omenjeni kot. Ilovnata zemlja je bila tu v obsegu štirih metrov čevelj globoko izkopana, tako da so se videla spodaj skalnata tla, katera je prej pokrivala sedaj odmetana plast. Da ni bilo v trdem kamenju ničesar iskati, to je bilo jasno, in to je tudi Francoz izprevidel, ki je natančno vse pregledaval in pretipaval.

Grk, posebno pa njegov svak in kaloferski čevljar sta se očitno celi popoldan trudila, da bi dosegla povoljen uspeh, kar se jima pa ni posrečilo. Sploh pa tudi mi nismo vedeli, se-li gre pravzaprav tu za zaklad ali za kaj drugega; za prvo se je dalo le iz Čerkesovih nerazločnih domišljij o zagrebenih denarjih sklepati; sevé, kraj — skrita podzemeljska jama — je že meril na to. — Tu so bile večinoma le hipoteze, faktov nič.

„Saprelotte! — nič ni!“ hudoval se je Francoz, obrisavši si raz čelo pot ki se mu je bil nabral vsled marljivega iskanja po „romantičnem“ zakladu. „Monsieur, pokažite tisto pismo!“

Ustrezaje njegovi želji sem privlekel list na dan. Bil je skoro tolikšen kakor navadna pola, iz močnega, toda od starosti zarumenelega papirja. Pisava je bila, kakor že rečeno, tajna, nam trem popolnoma neznana. Da jo je mogel selenickijski pop razrešiti, to ni bilo drugače verjetno, kakor da je istinito kdaj služila jednaka pisava — vzlasti v nevarnih turških časih — Bolgarjem ali Čerkesom v medsebojno sporazumljevanje in bila nekaterim še sedaj znana. Pisava je bila sestavljena iz kolobarjev s pikami in brez pik, s križi in vogali različno postavljenimi.

„To bo znal čitati k večjemu bistrourni djado Ilija!“ menil je Jules, izročivši mi zopet list.

„Vprašajmo ga!“ odgovoril sem zadovoljno jaz.

„Bien. Dam mu takoj napoleond'or, če mi pomore do veselja, da bom dvigal zaklad.“

„Vi ste menda trdno prepričani, da se gre tu za zaklad?“

„Kaj pa! Za staro kuhinjsko posodo gotovo ne!“

„Saj je lahko le majhna vsota denarja. Pomislite le, da ima denar tukaj na vshodu dvakrat večjo veljavo nego pri nas; sto leva je tu že veliko imetje!“

„Seveda! Tisti Čerkes je zapustil tisoč zlatov, torej je bil bogat in za sto leva bi ne bil na zadnjo uro tako navdušen, da jih je imel vedno v mislih. — Zaklad, bogat zaklad, katerega moram najti, leži tu, pa je! Sedaj grem po Ilijo, da mi bo pismo prečital, potem bova sama zaklad dvignila; vas prav nič ne silim! Adieu! Na svidenje!“

Nevoljen je odšel. Vtepel si je bil v glavo, da mora najti zaklad, in v tem svojem prepričanju se ni dal omajati.

„Midva ne utegneva muditi se še dalje tu“, rekel je Pedro. „Jules naj iztika z Ilijo za svojim zakladom, midva pa bova sedaj preiskala Grkovo sled.“

„Dobro!“ odgovoril sem. „Jetnika pa ostane za ta čas, dokler se ne vrneva, še v votlini; saj bodeta onadva kmalu tu.“

„Škoda, da sva pozabila Julesu reči, da pripelje naše konje v dolino, ker so mnogo hitrejši kakor oni, ki stojijo v gozdu; tedaj bi preje opravila.“

„On jih že sam privêde; preveč se boji za svojega črnca, da bi ga ostavil samega. Jetnika ločiva sedaj, da se ne bodeta mogla drug drugega razvezati. Da se pa ne bodeta mogla drug k drugemu privaliti, pritrdiva ju k tlem.“

Dela sva Hrista v vhodu nasprotni kot in privezala njegovi na hrbtu sklenjeni roki k lopati, katero sva zataknila globoko v jedno mnogo-terih dubk. Pintevu pa sva odkazala mesto poleg vhoda. Sprejela sva sicer pri tem mnogo jeznih pogledov in slišala marsikako kletev, kar naju pa nikakor ni motilo.

Prišedšima iz votline je posijalo nama zlato solnce, in nad najinima glavama je zažvrgolela ptičica. Na listih grmovja so lesketale rosne kaplje. Bilo je krasno poletno jutro.

„Poglejte jedenkrat najino obleko!“ smejal se je Pedro, ko sva stala na nogah. „Podobna sva klatežema, ki sta prespala noč v cestnem jarku. Pridno se bo treba snažiti. Ali imate vi še kako obleko?“

„To jedino.“

„Jaz tudi; na svojem potovanju še nikdar nisem imel dveh. Ko ta razpade, potem se kupi nova. Jedinu Jules je srečni posestnik še jedne, katero ima spravljeno v torbah Ilijinega sedla.“

Drugače bi ga morali tri dni čakati, predno bi se toliko očedil, da bi si zopet upal med svet.“

„No, tam-le prihaja z Ilijo!“

Po kotlu, od strani sem, kjer je visela vrh, sta se pripodila na konjih naša znanca v hitrem diru. Francoz je držal za uzdo Pedrovega, Ilija mojega konja.

„Bon jour!“ kričal je prvi, vihteč v desnici klobuk.

Poskakala sta na tla.

S povešeno glavo se je Ilija nekako skrival za svojim konjem. Zato sem dejal, stopivši k njemu:

„No, Ilija, kako ti je? Se nič ne raduješ hubavega jutra?“

„Nič!“ je bil kratek odgovor. Pogleda mi še ni privoščil.

„Zakaj ne?“

„Ker sem jezen!“

„Tako?“

„Da. Veš, gospodine, prav za malo se mi zdi od tebe, da tako počenjaš z menoj!“

Hudo je gledal in srdito vihal dolge brke.

„Kako?“

„Kako! Haha! kako! Veš-li, kdo sem jaz?“

„Djado Ilija.“

Besedica „djado“ iz mojih ust je provzročila, da je malo manj hudo gledal in manj srdito vihal brke.

„Djado Ilija! In to je vse, vse?“

„Mislim, da vse. Ne vem, da bi bil ti kdo drugi, kakor djado Ilija.“

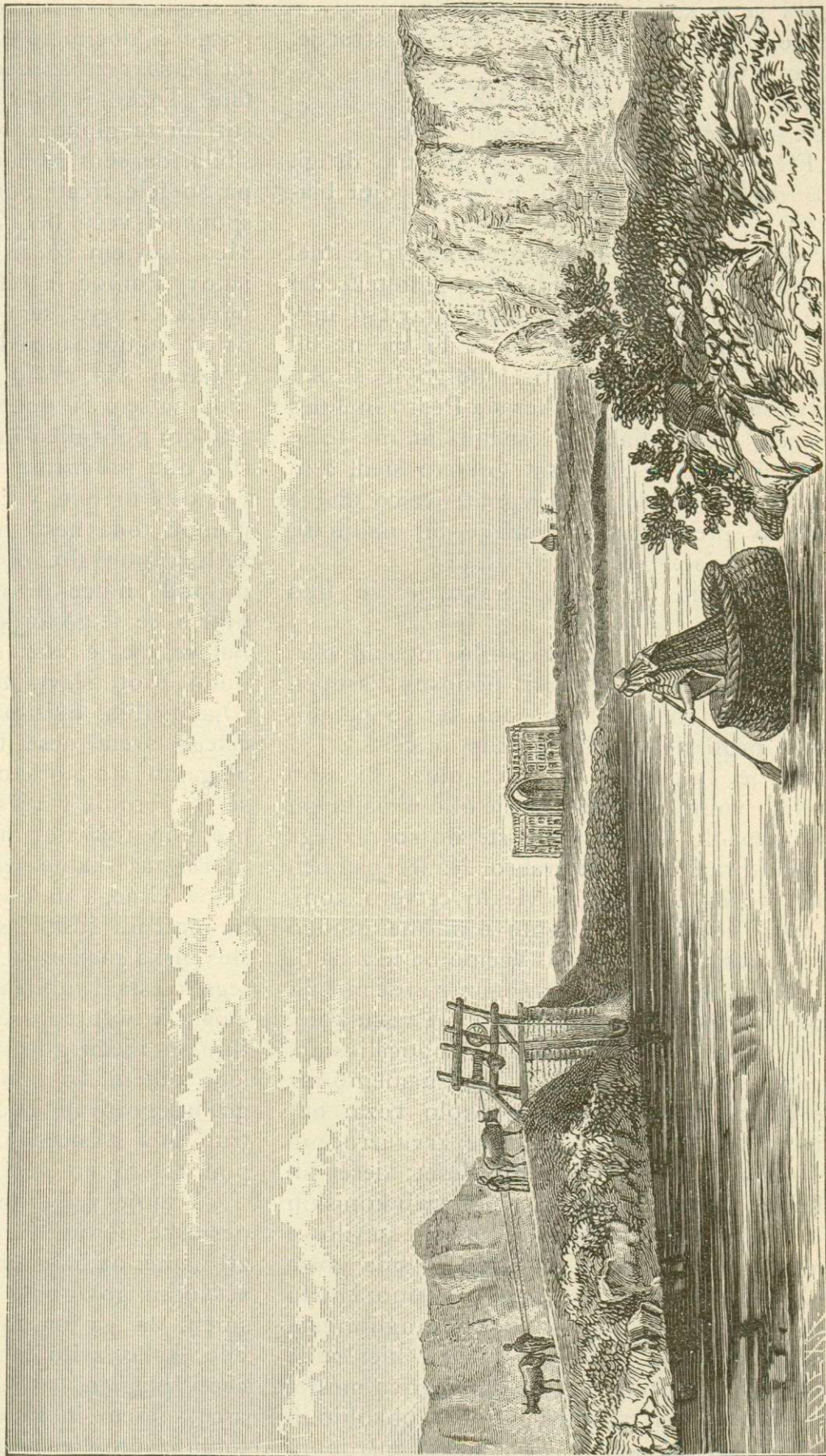
„Da, da, nihče drugi! Toda kaj sem jaz?“

„Bolgar, vodnik čez Balkan, kupčevalec s postermo in moj prijatelj.“

„In?“

„Kaj še? Ali imaš morebiti še drugo službo, za katero doslej niti vedel nisem?“

Znal sem dobro, kam da je meril, a nalašč sem ga dražil, hoteč ga prisiliti, da pové sam, kar je zahteval od mene.

Prekop ob Tigru z zajemalnico in s pletenim čolnom.

Moje vprašanje ga je silno dirnilo. Pomaknil se mi je prav pred nos in mi plamtečih očí kričal v obraz:

„Gospodine! ti si — — ti si — — ne najdem izraza! ti si — — ti si — — ne dá

se povedati! Še kako službo! Jaz, še kako službo! Sevé, če se mi odtegne še to, kar mi pristojna, potem sem res ničla, prava ničla. Ali nisem bil nekda vojak, he?“

„Bil si, a sedaj vendar ne več.“

„To nima ničesar na sebi. Glavna stvar je, kaj sem zvršil kot vojak.“

Aha, bila sva čimdalje bliže.

„A, ti meniš, kako si klestil Srbe?“

„Fi! to ni nič. Klestili so jih tudi drugi. Ali ti nisem nekoč pravil nekaj o vojni blagajni?“

Presneti Ilija! Vojno blagajno, katero je imel pri vsaki priložnosti v ustih, o tej je hotel sedaj vedeti, da mi je „nekoč“ nekaj pravil o nji. Bil je res pravi original. Sicer bi ga ne bil pustil, da bi bil zopet pričel dolgo in široko povest o vojni blagajni, a ker sta Pedro in Jules baš nekaj popravljala pri sedlih, in me tedaj prvi ni silil, da bi šla iskat Grkovo sled, sem Iliji privoščil, hoteč mu pregnati jezico, da je govoril o predmetu, ki mu je bil najljubši. Zato sem dejal:

„Spominjam se malo. Kako je že bilo takrat?“

V hipu se mu je razvedrilo mračno lice. Stopil je dva koraka nazaj, ponosno zasopel, oprl desnico ob nož za pasom, levico pa povzdignil proti nebu in patetično pričel:

„Bil je ljut boj. Petdeset mož, ki smo spremljali vojno blagajno, nas je bilo v majhnem gozdu napadlo trikrat večje število sovražnega pešpolka. Branili smo se hrabro. Jezdeči na obeh straneh voza, katerega je vleklo četvero konj, smo sekali sovražnika, ki gotovo ni imel mnogo streljiva, zakaj silil je v nas večinoma le z bajonetami. Prodrli smo skoraj onkraj gozda in že menili, da jo unesemo srečno: tu se strè pri vozu kolo, dva konja padeta zadeta, in — obtičali smo. Jaderno poskačemo sedaj na tla, snamemo raz hrbte puške in se postavimo okolo voza, odločni, braniti do zadnje kapljice krvi izročeno nam blago. Bilo nas je še štirideset; deset jih je bilo že padlo. Izza voza in mrtvih konjskih trupel smo pokali napadalce, katerih število se je bolj in bolj krčilo; za nami je bila gosta šuma. Navzlic svoji hrabrosti pa smo kmalu uvideli, da se dolgo več ne bomo mogli držati. Sovražnik je huje in huje pritiskal; kjer se je zgrudil jeden, stopila sta dva na njegovo mesto, in že se je bližal trenutek, ko nas obkoli in potolčejo do zadnjega. Tu pade meni dobra misel v glavo. „Poginimo!“ zavpil sem tovarišem, „a blagajno moramo rešiti!“ Hitro smo se zjedini, da se tretjina nas vrže na sovražnika, ostali del pa da potegne voz v goščavo, kjer si naložim jaz blagajno na hrbet in jo — zavarovan od gostega grmovja — izkusim oteti. Re-

čeno, storjeno. Z glasnim krikom in vihteč kopita pušk planejo naši na osuplega vraga, drugi pa porinemo voz v šumo. Kakor bi trenil, sem imel ogromno težo — tristo in petdeset kil, gospodine! — na svojem hrbtu ter jo sam brisal po gošči, dočim so drugi tovariši ostali pri vozu, da bi sovražnik menil, da se nahaja blagajna še tam. Težko je bilo, težko; vrv se mi je vrezala štiri prste globoko v meso, in kolena so se mi šibila, da sem se malone zgrudil, okrog mene pa so jele frčati bombe. Zunaj gozda se je bil spopadel večji del naših čet s sovražno baterijo. Med drevjem so se svetile uniforme naših vojakov. Pomoč je bila tu. Spustil sem blagajno na tla, katero sem bil prenesel sto korakov daleč, in upehan sédel nanjo. Tako so me našli prijatelji. Za svojo požrtvovalnost in orjaško moč pa sem bil potem od poveljnika pred celim polkom pohvaljen in dobil v darilo deset zlatov. Blagajne pravzaprav nisem jaz otel, zakaj nevarnosti ni bilo več, ker so že prihiteli naši na pomoč, toda nesti tolikšno težo tako daleč, to zasluži pohvalo, občudovanje in slavo, katere mi tudi nihče ni kratil. Povsodi in še dolgo potem se je govorilo le o moji strašanski moči. Bal se me je vsak. Toda kaj je ta slava iz ust ljudij proti slavi, ki jo opeva junaška pesem: „Djado Ilija, najsilovitejši pesnik in skladatelj celega sveta nese tristo in petdeset kil težko blagajno sto korakov daleč!“ Junaški spev, ki se je porodil v vihar ni noči, med bučnim gromom in rožljajočim bliskom, ki bo kmalu odmeval raz skalne pečine balkanske in iz penečih valov Črnega morja tje do gozdnatega Kavkaza in mračnih ruskih step; povsodi, kjer kraljuje slovenska majka, — tudi med belimi zidovi tvojega mesta Ljubljane — donel bo i v bliščeči palači i v preprosti koči slavospev na djada Ilijo in njega gorostasno moč. Stoletja in stoletja potem, ko bodo že trohnele moje kosti v grobu, potovali bodo hadžije in bogomolci¹⁾ trumoma k mojemu grobu ter poljubljali prst, pod katero bo počivalo moje hrabro telo . . .“

V moje veliko veselje mu je usahnil vrelec pesniške domišljije, — prenehal je in ponosno zrl náme, da bi videl učinek, katerega je napravil s svojim govorom. No, siloma sem zadržaval smeh, da ga nisem zopet razjaril. Vredno je bilo, kako zvito je mož s pomočjo povesti o svoji blagajni prešel na to, kar mu je težilo srce; pesem in skladba o vojni blagajni je bila torej izgotovljena, in sedaj ni imel ne minute več mirú, da bi mi ne naznanil te pretresljive novice; ker je pa mož dobro vedel, da ga sam nikdar ne bi povprašal, — odkar sem mu bil pred Kaloferom nasvetoval, da naj zloži to

¹⁾ Hadžija, arab., bogomolec, bolg. = romar.

pesem, sem se skrbno varoval, dotakniti se še kdaj tega predmeta — in ker je bil morda preošaben, da bi mi bil naravnost to povedal, tedaj je pa moralo po ovinkih: od povesti je lokavo in umetno prešel na svoj umotvor. Sicer me njegova izpoved ni zadela nepričakovano. Že zadnje dni sem namreč opazal pri njem čudno izpremembo: proti svoji navadi je malo govoril, a bil nekako razburjen; vedno je mrmral nerazločne besede, divje gledal in včasih mahal z rokama po zraku, da me je nehoté obhajala zona, da bi mu ne odleteli, in kadar je sedel na svojem kljusetu, tedaj je tudi kazalo izredno hudomušnost in iskrost; sililo je vedno kvišku, stresavalo glavo, mežikalo z očmi, premetavalo dolge in suhe noge sem ter tje in vidno zaničevalo naše konje. Ali je bil morda to Pegaz?

Ilija je že nestrpno pričakoval mojega odgovora. Prav laskavo sem torej izrazil svoje čudenje, da je v tako kratki dobi zvršil to, za kar bi drug rabil leta, in potuhnjeno obžaloval, da ne utegnem sedaj slišati njegovega izvestno krasnega in izbornega speva, pojasnivši mu vse, kar se je bilo dogodilo nocojšnjo noč. S svojo hlimbo sem ga tako navdušil, da je ves radosten vzkliknil:

„Oj, znal sem, gospodine, da me ti prvi počastiš, in se mi prvi pokloniš! Saj ti bo pa

tudi ponos polnil prsi, ko boš jezdil poleg mene, v bliščečem svitu moje slave! Ko prvokrat zapojem, tedaj se mora to zgoditi pred nebrojno množico ljudstva, ne tu v samoti, kjer bi bil sleherni glas izgubljen. Sedaj pa na delo! Grk mora biti zopet naš, do tega bom že jaz pripomogel. — Pokaži mi sedaj ono pismo; mogoče, da je umem čitati.“

Dal sem mu zahtevani list. No, danes je bil pa Ilija prevzet, kakor še nikdar. Akoravno sem se bal njegovega petja, sem bil vendar sila radoveden, kako pesem da je skoval, da si je toliko o njej domišljal.

„Vivo — brzo, sennor!“ klical me je sedaj Pedro, pripravljajoč se, zajezditi svojega konja. „Pol ure imava že zamude!“

„Le idita!“ dejal je Jules. „Predno se vrneta, bova z Ilijo že dvignila zaklad. A, saj ste mu že dali list! Vprašajte ga no, če ga zna čitati!“

Ilija je zanikal.

„Bien. Nič ne dé. Pretaknil bom celo votlino, in čudno bi bilo, da bi ne imel uspeha. Le smejajte se! Bomo videli, kdo se bo naposled smejal! — Elá tukъ, djado Ilija!“

Rekši je izginil v hodniku, in Ilija mu je jaderno sledil, doznávši prej od mene, kaj da zahteva Francoz od njega; stvar je tudi njega zelo mikala.

(Dalje.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

65. Načrt za počitnice: v življenje, v „višje kroge“! — Pipčarsko društvo. — Veselica celo noč. — Mladenič, vstani! — Tihe vodé

... vel. travna ...

Mili prijatelj! Očitaš mi, da ti zanikarno pišem svoja pisma, da je zlog vodén in — gostobeseden. Najbrže si se začel pečati v zadnjem času z nauki o lepem zlogu, ali pa morda čitaš celó krasna Ciceronova pisma na prijatelja Atika, ki so vzor lepega pripovedovanja? Ne oporekam, da se je tudi v pismu treba potruditi za lep, zanimiv zlog, in da so si nekateri pisatelji prav s klasiškimi pismi pridobili nesmrtno slavo: toda — kar se mene tiče, povem Ti odkritosrčno: meni se v takem zlogu pisma pisati — ne ljubi. Še kadar pismo pišeš, naj bi mislil! Ta bi bila lepa! Pismo se prebere, raztrga, pa sežgè. In za kupček pepela naj bi se trudil ter premišljeval,

katero besedo zapišem? — Da Te pa vsaj moja gostobesednost ne bo več bodla v oči, ná za danes suho poročilo o mojem životarjenju! Z naprej pa bom iz tvojih pisem študiral lepoto slovenskega zloga. Pa ne zameri!

Prva novica je ta, da pojdem letos o velikih počitnicah za „hofmajstra“ gori na Gorenjsko k nekemu baronu. „Hofmajstrija“ bo trajala od 15. mal. srpana do 15. kimovca, točno dva meseca. Poučeval mu bom tri dečke, stričnike, ka-li, ki jih pa še ne poznam. Komaj čakam 15. malega srpana. Brate, saj pojdemo v življenje! Seznanim se z višjimi krogi. Divno! Podrobnih pogojev še ne vem. Prihodnji mesec pride baron sam v Ljubljano, pa se dogovoriva. Priporočil me je moj ožji rojak Tomé, ki je bil že par počitnic gori, letos pa je jednoletni prostovoljec. Še to naj Ti povem, da črno obleko sem si dal že delati v ta namen; za jedenkrat „na puf“, toda baron bo gotovo plačal baronovski! Sram me je sicer dolga, in krojača se

bojim srečati, toda upam, upam, da hitro poplačam. — V šoli teče življenje enakomerno, pusto. Nekaj zabave smo imeli s „pipčarskim društvom“, pa še to so nam „razpustili“. Saj je imate v Novem Mestu gotovo tudi, ne? Kupili smo si vsak svoj rdeči pipec ali „pibec“, kakor piše Levstik, za tri novčiče. Po društveni postavi ga mora vsak vedno s seboj nositi v žepu. Zakaj? Ker ga mora pokazati, kadarkoli kdo izmed društvnikov privleče svojega iz žepa, ter mu ga pomolí pod nos. Gorjé mu, ako ga nima! Novčič plača, kadarkoli bi moral s pipcem na dan, pa ga nima. In sedaj pomisli nesrečo, da pride v šolo — brez pipca. Pride k njemu prvi tovariš, pomolí mu pipec, a on — išče po žepih, ni ga! Novčič! Pride drugi društvenik; pipca ni, — novčič! Kolikor članov v društvu, toliko novčičev, manj jeden! In komu se ne bi pripetilo, da pozabi! Tako se je nabralo vsak mesec nekaj. Koncem meseca pa smo to — dali „Narodnemu domu“, misliš? — beži, beži; zapili. A nekdo nas je izdal. Izdajalci so vedno bili in bodo. Morda nas je očrnil kot zarotnike, ki hočemo napraviti upor in mesarsko klanje — s pipci. Neko dopoldne ob deseti uri pokliče gospod razrednik Večerina k sebi v kabinet. Večerin vstopi, radoveden, kaj bo; gospod profesor pa resno proti njemu, pa naglo z roko v žep in že mu molí rdeč pipec pod nos! Večerin osupne; v trenutku pozabi, kje je, . . . zmeša se mu menda v glavi . . . nesrečnež seže brž tudi sam v žep ter privleče svoj neumni pipec iz njega. Gospod profesor je imel corpus delicti v rokah. Posledica: društvo prepovedano, s pipci proč ali vsaj ne več v šolo! Žalostna nam majka! — No, da bi vsaj nekoliko poživili suhoparno šolsko učenje, napravili smo mi, kar nas je pri „Pobratimiji“, tisto soboto po velikonočnih počitnicah veselico pri „Sultanu“ na celovški cesti. Vspored krasen. Morda Te bo zanimal. Štirinajst točk je bilo.

1. Slavnostni govor. Govori *predsednik*.
2. „V boj.“ Poje zbor.
3. „Pri vodici.“ (*Dr. B. Ipavec.*) Tenor-solo poje *Žarko*; spremljata ga s citrami in goslimi *Milislav* in *Zorán*.
4. Latinski govor.
5. „Tičica.“ (*Majer.*) Čveterospev.
6. „Lepa naša domovina.“ Zbor.
7. „Dunajske elegije. VI.“ Deklamuje *Sámo*.
8. „Mladini.“ Zbor.
9. „Hrepenenje.“ Citre in gosli: *Milislav* in *Zorán*.
10. „Pri zibeli.“ Čveterospev.
11. Šaljivo berilo.

12. „Luna sije.“ Zbor.

13. „Kitica slov. narodnih pesmi.“ Citraša *Žarko* in *Milislav*.

14. Taka je!

Šaloigra v jednom dejanju.

(Štiri osebe: *Ljubivoj*, *Vinovič*, *Vodopivec*, *Mračnjak*. Vrši se v dijaškem stanovanju.)

15. Prosta zabava.

Vsaka točka je bila sprejeta s ploskom in burnim odobravanjem. Domače gospodične niso mogle prehvaliti, kako je bilo vse lepo. No, in zaradi njih smo menda napravili veselico. Trije ali štirje pobratimi so „smrtno“ zatelebani. — Čas je potekal, kakor da ima peruti. Ob šesti uri zjutraj smo še razgrajali v gostilni. Groza, ne smem se spomniti! Treba je bilo odriniti. Do Ljubljane jedno uro hoda — noge trudne — glava zaspana. Hrepenenje po počitku — toda ob osmi uri šolska maša v Križankih. Ne da bi se šli umivat v stanovanje, kimali smo — po raznih potih — naravnost v cerkev. In ta pridiga! Adolescens, tibi dico: surge! — Mladenič, rečem ti: vstani! Kristus je vstal iz groba — vstani tudi ti — iz groba strastij, grehov! Te besede so mi donele na uho. Vstani! — jaz pa bi bil tako rad legel, legel spat za tri dni skupaj. Kakó žalostno je: mladenič, pa mrtev, mrtev na duši! — slišal sem dalje. V meni pa je odmevalo: in pa tako strašno „skrokan“. — Te pridige ne pozabim z lepa. Namenjena je bila menda prav nam. Adijo, krok! Krokali bomo rajši doma pri knjigah. — Sicer pa, dragi, ne misli, da smo mi ponočni razgrajachi najslabši ljudje. Tisto nedeljo je sedel zraven mene v cerkvi sošolec, — ki Ti ga pa rajši ne imenujem — udrtih očij in zaspan bolj nego jaz. Kod se je klatil po noči, ne vem; a toliko vemo vsi, da hodi vedno sam. In razloček je tudi ta: mi se naspimo, pa smo zopet veseli, on pa vedno zamišljen, oduren, čimdalje bolj bled in suh. Včasih je pisal krasne slovenske naloge, ki bi jih dal lahko kar tiskati; sedaj se mu čisto nič več ne ljubi. Rekel sem mu nedavno, ko sva šla skupaj iz šole, da naj nikar ne zakoplje svojega pisateljskega darú; bridko se je nasmehnil, molčal, slednjič pa povedal, da pojde po maturi k pošti ali pa železnici. Ej, prijatelj, tihe vodé globoko deró!

Pred počitnicami ne vem če dobiš še kak glas od mene; zato že sedaj: srečno dovrši, pa z Bogom!

Tvoj

Ivan.

66. Nova služba — slovo stari! — Dan prvega sv. obhajila. — Alban Stolz!

... rožnika ...

Dragi oče! Ne zamerite, in tudi mater lepo prosim, naj ne bodo hudi na-me, ako Vam naznanjam, da letos ne pridem o velikih počitnicah nič domov. Stvar se plete že jeden mesec, a ker nisem vedel za gotovo, nisem Vam hotel pisati. Včeraj pa sem dal besedo. Neki baron namreč, ki sedaj po letu biva blizu Bleda, tega raja naše dežele, ponudil mi je, če hočem priti za dva meseca poučevat tri stričnike, jeden pojde v tretjo šolo, drugi v prvo, tretji v četrti razred. Povabil me je v svojo sobo v hôtél pri „Slonu“, kjer biva, kadar se mudi v Ljubljani. Razložil mi je, kakšno bo moje delo, za plačilo pa da se že pobotava. Mislite si mojo srečo: dva meseca bivati v rajski okolici blejski, tako blizu očaka Triglava, in kopat se bom hodil v jezero, pa z več učenci bomo veslali „po jezeru bliz Triglava“, in ta čast: v takih visokih krogih biti za „hofmajstra“. Prve dni, ko se malo razgledam, Vam takoj sporočim, kako se mi godi. Prosim vas pa še jedenkrat, ne bodite žalostni, ker me ne bo nič domov, češ, da sem prevzeten in nehvaležen; ne, dragi oče, mati ljuba, vsak dan bom tudi med gospodo mislil na Vas, toda nepopisno me vleče po svetu, v življenje, kakor kliče tudi Schiller:

Der Mann muss hinaus in's feindliche Leben ..

Ob jednom pa Vam naznanjam, da sem svojemu sedanjemu gospodarju odpovedal poučevanje dečkov za drugo leto. Kot osmošolec bom vendar potreboval kaj več denarja; tukaj pa ne zaslužim nič ko samo hrano in streho. Predrago jo plačam. Dečka še ne vesta, da se bomo ločili. Imam ju prav rad in ona mene, mislim. Starejšega sem — med drugim — odvadil neke čudne navade. Meseca velikega travna je hrustal — hrošče. Pa še bahal se je, češ, kako okusni so, kakor sami mandoli. De gustibus non disputandum — res, a trobil sem mu tako dolgo na uho, da se izobraženemu človeku to ne spodobi, da se je odvadil. — Mlajši, Branko, je bil na dan sv. Alojzija pri prvem sv. obhajilu. Popoldne — bila je sredo, torej prosto — sem mu hotel napraviti veselje, da bo vedel, kdaj je bil pri prvem sv. obhajilu. Takoj po kosilu sem vzel oba — starejši brat je praznoval pa obletnico prvega sv. obhajila — pa hajdi najprej „za vodo“! Kupil sem jima češenj — vipavskih

hrustavk — kolikor so držali žepi. Potem pa na Grad, na stolp! Nebo jasno . . . Razkazoval sem jima vso širno okolico, pravil imena gorá, kolikor jih vem . . . dečka pa sta napenjala oči ter zobala češnje. — Sredi hriba, pred gostilno „Sonnwendhofa“, je muziciral „ringelspiel“. Kaj ko bi se šli vozit? Tak dan mora biti tudi to; sedli smo na konje ter jahali, kakor da preganjamo Turke. Branku se je začelo vrteti v glavi. Šli smo k Ljubljani. Star mož je ravno odvezoval čoln.

„Kam se popeljete, oče?“ vprašam.

„Gor do Podpeči, po kamen.“

„Ali bi hoteli še nas tri naložiti tje kam do Črne vasi?“

„Ej, pa sédite!“

Dečka sta se vozila prvič po vodi. Kakó sta gledala, sedaj grmovje na bregu, sedaj v zeleno vodo, sedaj na Grad, ki smo se vedno bolj oddaljevali od njega! Pri Lipah smo se izkrkali. Čolnar ni hotel nobenega plačila zaradi Branka, ki je bil zjutraj pri prvem sv. obhajilu. Nazaj smo hodili seveda po suhem skozi Črno vas, da smo prišli na izžansko cesto. Noč nas je prehitela. Zvezde so nam svetile po poti. Dečka sta bila trudna. Branko ni mogel več hoditi. Počeni sem ter mu rekel, naj se me oklene okrog vratú. Nesel sem ga na hrbtu do mesta . . . revček mi je bil celó zaspal, a z rokama se me je krčevito oklepal. In vendar se bova kmalu, kmalu ločila! — Prav nisem storil, to vem, ker nismo šli popoldne nič v cerkev. No, toliko pa tudi vem, da greha ni storil moj Branko tisto popoldne nobenega. — No, ker sem že pri grehih, povejte mi, oče, kakšen pisatelj pa je to, Alban Stolz? Jeden izmed mojih nemških sošolcev je bil prejšnja leta in tudi še letos tak kakor drugi Nemci, in verskim rečem se je rogal kakor drugi — sebe ne delam svetnika. Nekega dné pa mu mati prinese od nekod nemške spise Albana Stolza, naj jih čita. Sam mi je pravil, kako jih je zaničljivo odprl . . . toda radi zanimivih nadpisov in krepkega jezika je vedno zopet izkušal brati . . . Sedaj mu je Stolz najljubše berilo, a on sam je — ves drugačen. Kakšno moč ima vendar pisatelj, da človeka tako premeni! O, velikanski cilj vidim tudi jaz pred seboj . . . ali ga bom pač dosegel? Zato, oče, mati ne zamerite, če jadram z razpetimi vesli proti njemu.

Z Bogom, z Bogom!

Vaš

Ivan.

Zdrava Marija!

Utrujen ves popotnik speje,
Počasen je njegov korak,
A goram daljnim že vrhé je
Poljubil zadnji solnčni trak . . .
Iz dalje tiho zvon odmeva,
Narašča in vzkipeva:
Zdrava Marija!

Prečudno potnika to gane,
Neznana ga navdá sladkost;
Sred polja cvetnega obstane
In želje vse in vso bridkost
Zaupljivo v molitev zlije,
V molitev do Marije:
Zdrava Marija!

In up mu nov v srce zaveje,
Moči mu zopet oživé;
Ves potolažen dalje speje,
Ves srečen v duši dalje gré —
Pa ko skonča težave svoje,
Veselo moli, poje:
Zdrava Marija!

Oh, potnik jaz sem, Mati sveta,
Hodeč nevarno zemsko pot.
Pa če mi trnje pot prepleta,
S skušnjavo skuša me Gospod:
Obračam k Tebi se, Kraljica,
V skušnjavah pomočnica,
Zdrava Marija!

A enkrat mine potovanje,
Skončam i jaz nevarno pot . . .
Oh, daj, da ko me smrtne sanje
Objamejo v slovo od tod,
In liki cvet na polju vsahnem,
Da živo, živo vzdahnem:
Zdrava Marija!

Vitigoj.

Gradič.

Promine dan, promine noč,
Le meni ne spomin pekoč.

Na daljnih tléh bil zêlen grič,
Na njem se bëlil je gradič.

Oh, krasen kot pomladni dan,
Z zelenjem, s cveti ves pretkán.

Vabljev gradič, prikupen, mîl,
Kot sam med cveti cvet bi bil.

Okó je moje zrlo vanj
Zamaknjeno kot v sliko sanj . . .

Pa mine dan, pa mine noč,
Le meni ne spomin pekoč.

Vihar je v tèmni noči rjul,
Potrgal cvet, gradič razsul.

Ne, ne, vihar . . . Iz tujih mest
Prišël je človek trd, nezvest.

In on zažgal je v vihri sam
V gradiču tèm požara plam.

Gorelo je in tlelo je,
Da vse v pepel razmlelo je.

Razžgan je v daljnem svetu grič,
Razsút vrh njega je gradič.

Pa mine dan, pa mine noč,
Le meni ne spomin pekoč.

Beračit šel bom križem v svet,
Da ta gradič pozidam spet.

Vrtove spet ogradil bom,
Gredice spet zasadil bom;

Pobelil in uredil vse,
Ogórkov zlih očedil vse.

Tedaj le môrda mi nekoč
Zamrè gradú spomin pekoč.

Saj pesmi ne bi peval té,
Da grad ni ljubo mi — srcé . . .

Jožef Volc.

Irenej Friderik Baraga.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Konec.)

Leta 1852. meseca velikega travna je bil v Baltimoreu prvi narodni cerkveni zbor severno-ameriških škofov. Naprosili so sveto stolico, da se ustanovi najmanj škofij, med drugimi tudi ob Gorenjem jezeru, kjer je bilo torišče Baraginega delovanja. Za leto škofijo, oziroma apostolski vikarijat, so predlagali za škofa misijonarja Barago. Dne 29. malega srpana leta 1853. ga je Pij IX. imenoval škofom Amiconskim i. p. i. ter apostolskim vikarjem v gorenjem delu pokrajine michiganske. Vseh svetnikov dan je bil v Cincinatu posvečen v škofa in kmalu potem je postavil škofijski sedež v Šmariji.

Ker si je Baraga s škofovsko častjo naložil nova težka bremena, odrinil je takoj po posvečenju zopet v Evropo iskat pomoči. Dva meseca (svečana in sušca) se je mudil na Kranjskem, kjer je obiskal razne ljube kraje ter povsod pridigoval ogromnemu številu poslušalcev. Med tem se je napotil v Rim pokloniti se papežu Piju IX., katerega je silno razveselil s prvo slovnico in prvim slovarjem očipve-indijanskega jezika.

Povračajoč se čez Dunaj, Prago, Monakovo, Pariz in Liverpool na novi svet, bil je prisoten pri poroki avstrijskega cesarja dne 24. malega travna l. 1854. V Pragi se je poklonil cesarju Ferdinandu I., v Monakovem pa kralju Ludoviku, ki je že dvakrat poprej naročil monakovskemu nadškofu, naj ga indijanski škof obiše.

Na raznih krajih je nabral osem duhovnikov in tri bogoslovce za svojo škofijo. S temi je začel svoje višjepastirsko delovanje.

Ko je Pij IX. zvedel o neumornem delovanju škofa Barage in o njegovih uspehih, določil je že l. 1856., naj se severni del pokrajine michiganske, ki je bil doslej le apostolski vikarijat, imenuje „Šmarijska škofija“ (Diocesis Marianopolitana). Ker pa je bil obseg te škofije le prevelik, privzel si je Baraga l. 1859. rojaka Ignacija Mraka za svojega generalnega vikarja.

Tekom štirih let je postavil na raznih krajih, zlasti kjer so bili rudniki, skromne cerkvice, pri katerih je nastavljal, če je le mogel, posebnega dušnega pastirja, katerih je imel leta 1863. že petnajst. On sam pa je v Šmariji opravljal vsa dušnopastirska dela brez

pomočnika. Boriti se je moral s silnimi težavami, ker njegova škofija mu ni dajala nikakih dohodkov, niti vinarja! Božja milost mu je naklonila srca mnogih imovitih posestnikov, tudi krivovercev, ki so ga podpirali z znatnimi vsotami.

Tekom časa se je pokazalo, da Šmarija ni ugoden kraj za škofijsko stolico. Zato jo je l. 1866. z dovoljenjem papeževim prestavil Baraga v Marquette, kjer je bila prav tedaj dozidana veličastna cerkev.

Preselivši se v novo stolico, je začel jako pešati; saj je bil že v sedemdesetem letu svoje

I. F. Baraga. (Kip Al. Progarja za doberniško cerkev.)

dobe. Sicer vedno krepak, bolezní skoro nepristopen, dobil je leta 1862. na nekem misijonskem potovanju hudo naduho, katera mu ni pustila več peš potovati. Čutil je, da se mu dnevi stekajo. Vendar je še l. 1866. včasih po šestkrat na dan birmoval in pridigoval v raznih jezikih.

Do smrti utrujen je vendar-le šel na drugi narodni cerkveni zbor, ki se je vršil meseca vinotoka l. 1866. v Baltimoreu. A takoj prvi dan ga je zadel mrtvoud. Nezvestnega so našli

stolskega duha njegovega, po katerem se sveti kakor kristalnočist obrušén demant med slovenskim svečeništvom, ni opisal še nihče. Duhovni sin svetnikov umrl je tudi sam v sluhu svetosti.¹⁾

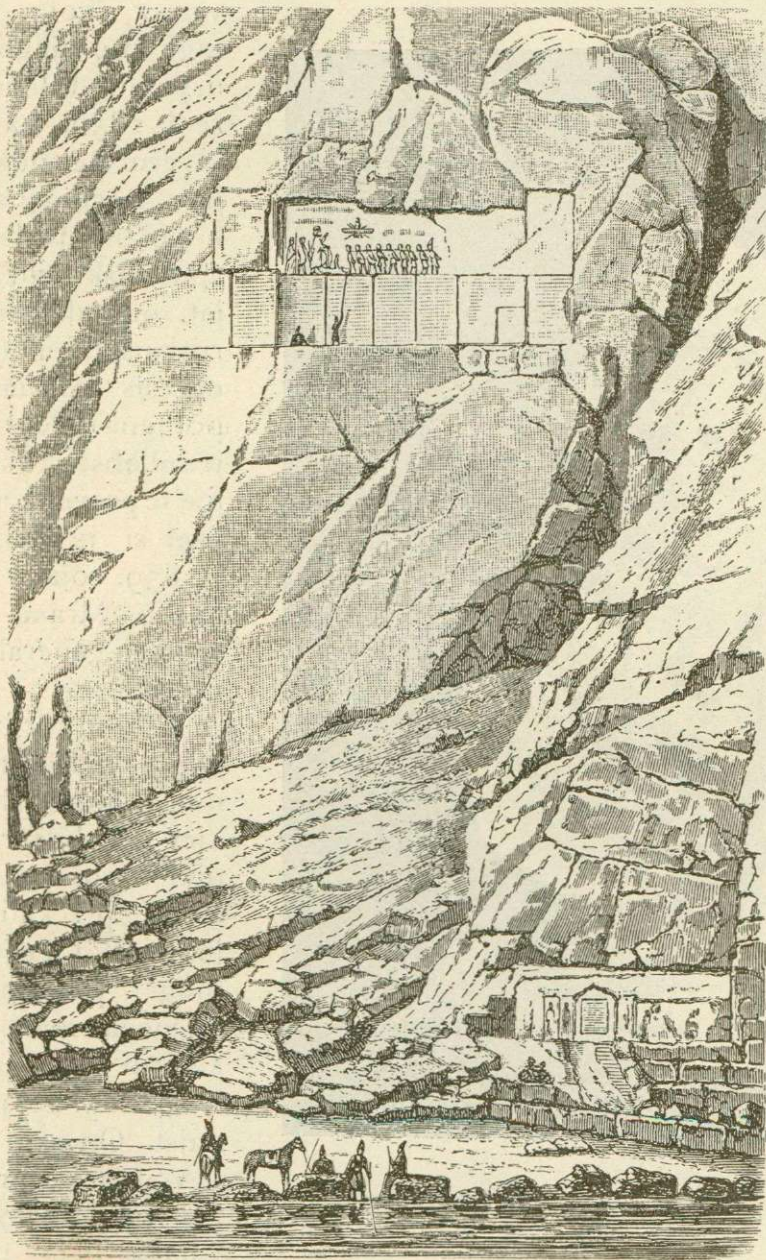
Začel je trudapolno delo sredi ameriških pragozdov med divjaki. Velikanski je bil njegov delokrog. Nad 25.000 poganov je krstil z lastno roko. Na torišču njegovega misijonskega delovanja je nastala kmalu nova škofija tako obsežna, da se je že morala deliti. Začel je vladati škofijo s pomočjo le dveh duhovnikov; pred smrtjo jih je imel že nad dvajset. Dobiti jih je bilo tem težje, ker je moral vsakdo znati najmanj štiri jezike: angleški, francoski, nemški in indijanski.

S prvima dvema je opravljal službo božjo le po hišah; kmalu pa je imela vsaka večja postaja svojo lastno cerkev in svojega dušnega pastirja. Vsaka soseska je imela tudi svojo šolo, v katerih so poučevali duhovniki, redovnice, oziroma svetni učitelji. V malih letih je ustanovil v svoji škofiji pet ženskih samostanov. Dočim je on sam hodil še po širnih pragozdih, išoč ovčic, narejene so bile do njegove smrti skoro povsod lepe ceste. K vsemu temu je pomagal mnogo on sam z lastnimi pičlimi dohodki, katere je imel zadnja leta; če pa ne gmotno, pa vsaj z modrim svètom. Samo za samostansko šolo v Šmariji je plačeval letnih 400 dolarjev iz svojega žepa!

In pri vseh teh neznanskih trudih je napisal šest slovenskih obsežnih molitvenikov (tri izmed teh še v Ameriki), okoli deset indijanskih knjig, očipve-indijansko slovnico in slovar v angleščini, zgodovino in običaje Indijanov v francoščini in nemščini; razven tega je dopisoval v nemškem, angleškem in francoskem jeziku raznim prijateljem in časnikom.

Kdor prebira slovenske molitvenike, mora priznati, da je Baraga doslej poleg Slomškega najbolj znal udarjati na versko struno slovenskega srca. Čeprav niso vsi spisi do cela izvirni, vendar jih je podal Slovincem v pristnem domačem duhu. Jezik v njegovih spisih je za isto dobo dovolj lep;

¹⁾ Govorilo se je, da je truplo Barage doslej še nestrohnelo. Da bi zvedel resnico, poprosil je pisatelj teh vrstic mnsgr. Ignacija Mraka, neposrednega naslednika Baragi na Marquetteski stolici, naj ga obvesti o tej stvari. Škof Mrak piše, da so truplo Baragino zazidali v stolnici. Ker pa so škofijski prstan in pastirsko palico tudi zagrebli, svetoval je nadškof Cincinatski Purcell, naj Mrak rakev odpre in vzame prstan in palico, ker se oboje lahko še rabi. Ko so z dovoljenjem prebivalcev grob

Behistanska stena. (Str. 371.)

na stopnicah nadškofijske palače. Ko mu je nekoliko odleglo, povrnil se je v Marquette, kjer je po dolgem hiranju sladko zaspal v Gospodu v praznik imena Jezusovega dné 19. prosinca l. 1868.

Irenej Friderik Baraga je bil jeden najvzornejših duhovnikov ljubljanske škofije v tekočem stoletju, če ne celó prvi izmed vseh. O njem so pisali pač že mnogi životopisci; a vsak je podal le mrtev obris njegovega življenja. Apo-

po vsebini pa zlasti krepak in jedrovit. Če vpoštevamo le jedro, ne jezika, reči smemo, da je Baraga med slovenskimi nabožnimi pisatelji doslej še vedno — prvak! Kdo ne pozna njegove „Dušne paše“? Lahko trdimo, da ni nobena molitvena knjiga ljudstvu tako priljubljena kakor Baragina „Dušna paša“. — Častitljiv naj bo med Slovenci njegov spomin!

Dostavek.

Spomin na škofa Barago.

(Priobčil V. Steska.)

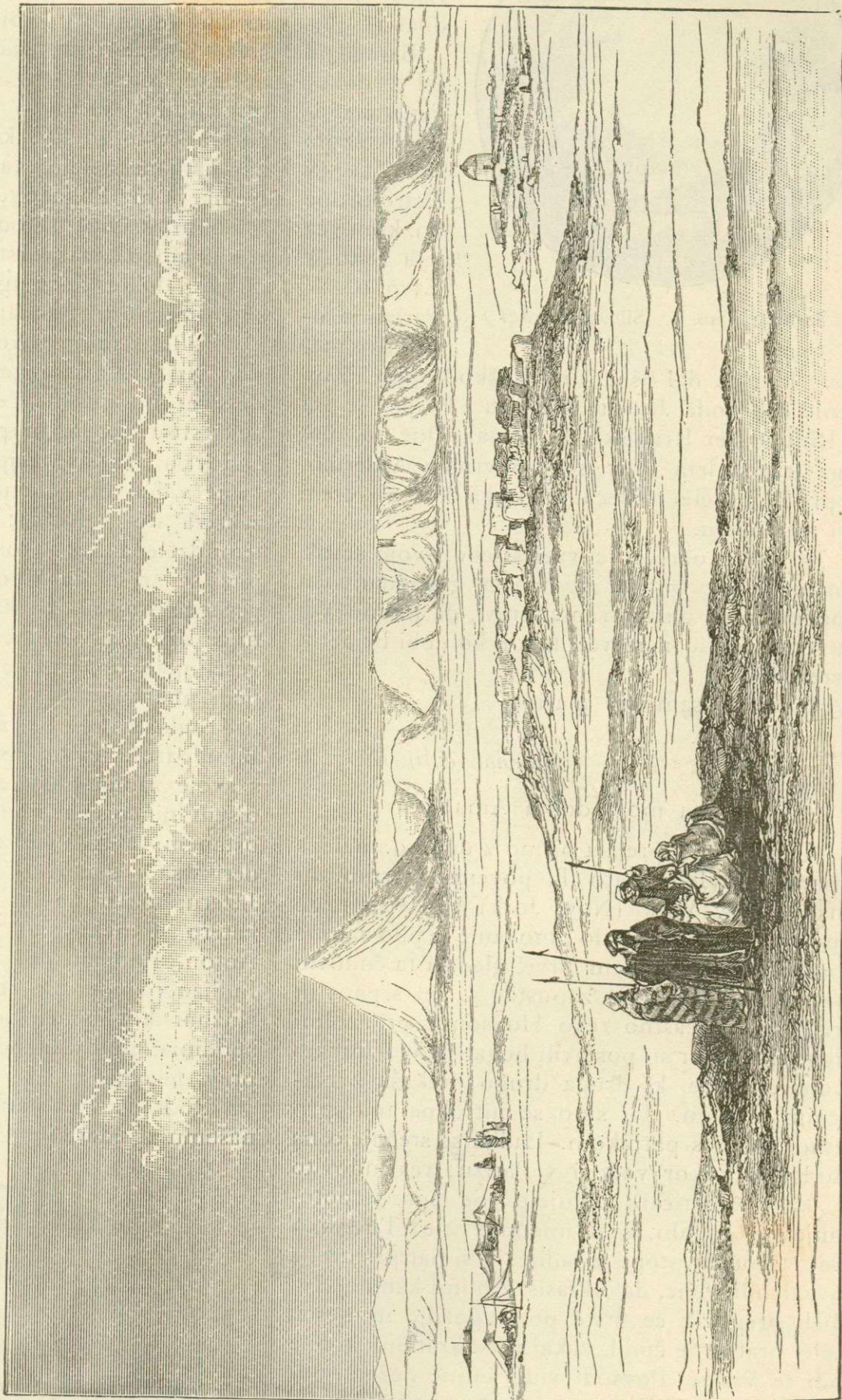
Baraga je bil tako nesebičen in ponižen, da je ukazal svoji sestri Amaliji, naj požgè vsa njegova pisma, da ne bi bilo možno po njegovi smrti popisati njegovega življenja. Radi tega je še mnogo dogodkov v njegovem življenju, ki so nam ostali prikriti. Posebno me je iznenadilo, da dr. Vončina ne omenja Baragine sestre Antonije, rojene l. 1803., ki je šla l. 1837. s svojim bratom v Ameriko.

Ta dogodek je sama popisala v pismu svoji sestri Amaliji. To pismo je pa tudi zato važno, ker sestra sama spričuje, kako so Barago Indijanci ljubili in častili, kar je pripisovati njegovemu res svetemu življenju.

Pismo, katero tu priobčujemo poslovenjeno, pisala je nemški Antonija svoji sestri Amaliji Gresel-ovi v Trebnje. V tem listu so imenovane nekatere osebe, katere hočem tu navesti:

odkopali, bilo je truplo še celo, le posušeno. L. 1879. je stolnica pogorela, zato so morali grob drugam prenesti. V grobu pa so našli truplo pokojnega Barage iz-

Oče Senderl, redemptorist, je nasledoval Baragi v Krivem Drevesu. — Oče Frančišek Hetscher,

Nimrud. (Razvaline, južno od Ninive. Po Layardu.)

redemptorist, je bival v Šmariji pri vhodu v Gorenje jezero. — Frančišek Pirc, rojen

premenjeno v pepel. — Nadškof Friderik Katzer je pred nekaj leti vpričo mnogih škofov izrekel trdno nado, da bo Baraga prej ali slej prištet med svetnike.

Iz domovine V. (Slička Barage)

seca, kjer je dal tiskati indijansko knjigo: Življenje Gospoda Jezusa Kristusa. Potem je šel v Rim in čez Kranjsko na Dunaj. Dne 26. malega travna leta 1837. se je povrnil v Ameriko, a prišel je šele meseca vinotoka k svoji čredi pri sv. Jožefu.

Pri tem obisku je vzel s seboj svojo sestro Antonijo, da bi mu pomagala gospodariti in poučevati. V pismu sama pravi, da prične svoj četverni poklic zvrševati takoj, ko dobi Friderik lastno hišo.

Pismo ¹⁾ samo se glasi:

Makinac 8./9. 1837.

Ljuba moja dobra Amalija!

Upam, da si prejela pismo z dné 29. malega srpana tega leta. Zato Ti povem, da smo zapustili New-York (Novi Jork) veselejši, nego smo pričakovali. Ostalo potovanje je bilo zabava posebno meni, ki sem prvič gledala ta čudoviti svet. Novi Jork smo zapustili 5. vel. srpana in prišli na veličastno reko Hudson s prijaznimi bregovi, kamor so postavili bogati Novo-Jorčani svoje pristave, ki druga drugo prekaša z različnim zlogom. Tu smo se hitro pa tudi prijetno vozili s parnikom. Ladije se srečujejo na Hudsonu, kakor vozovi v Parizu; res čudovito je, kako Američani potujejo! Še lepše je potovanje po kanalu, ki se imenuje Erie. Tu lahko vsak trenutek stopiš z ladije in si natrgaš cvetic in zelenih vejic, da okrašaš ž njimi kabino. Na obeh bregovih se vrsté polja, gozdje in mesta. Celó brat se je čudil, zakaj pred kratkim so bile todi le vasice. Povsodi vidiš bujno deželo, povsodi živahno življenje, povsodi se moraš čuditi zdravemu razumu tega izvrstnega naroda. Tako preprost in tako velik, velik kot človek!

Popolnoma tujo se pa čutim v Ameriki v verskem oziru. Prvič bivam v deželi, kjer ni

¹⁾ Ta list mi je izročila soproga davkarjeva v Kočevju, gospa Kren-ova.

Kranjec, je bil l. 1836. v Fond du Lac-u (Fondilaku).

Baraga je šel z dovoljenjem svojega škofa Rese-ta v Detroit dne 29. kimovca leta 1836. v Evropo. V Parizu je ostal dva me-

seca, kjer je dal tiskati indijansko knjigo: Življenje Gospoda Jezusa Kristusa. Potem je šel v Rim in čez Kranjsko na Dunaj. Dne 26. malega travna leta 1837. se je povrnil v Ameriko, a prišel je šele meseca vinotoka k svoji čredi pri sv. Jožefu.

Friderik mi je privoščil veselje, da sem videla slap Niagara. Lepšega v naravi pač ni videti! Že sicer me presune, če ogledujem nepokvarjena dela stvarnikova, tu pa sem stala tiho in občudovala. Ta slap napravlja nad sabo mavrico, ki je videti ob solncu in luni; gost oblak ga zakriva do polovice; do srede slapa je voda temnozelená, ker v toliki množini pada. Pokrajina se trese daleč okoli, kakor bi trepetala večnega strahu. Ta kraj pogostoma obiskujejo tujci, kakor pri nas kopeli. Vse poletje se razveseljujejo ob krasnem pogledu in zelo romantični pokrajini sploh.

Brala si morda že moj popis o tem pri Baumgartnerjevih. Pisala sem jim prvič to leto s svoje zadnje postaje, ker jim iz Novega Jorka nisem nič pisala. Sedaj bivam v Makinac-u in ostanem tu tudi čez zimo, ker mora ubogi Friderik sam stanovati v tuji hiši ob Gorenjem Jezeru, dokler ne bo dozidana njegova hiša, za katero je neki prav malo pripravil zapuščeni Anton. Pomladi, ko dobim stanovanje, ko se Indijanci snidejo in ko nastopim svojo četverno službo: kot učiteljica, perica, kuharica in gospodinja, potovala bom tje in upam, da bom prav delavna.

Rodbina, kjer stanujem, je prav dobro znana našemu Frideriku. Gospa je jako srečna, da

Iz domovine VI. (Slička Barage.)

sem prišla, ker je njen mož le redkoma doma, kakor tvoj Jožef. Tudi nimata otrok in je torej sama. Nešteto krat mi je že povedala, da še ni nobene zime preživela tako prijetno, kakor se je ta pričela. — Hočem se tudi privaditi lepemu izgovarjanju Američanov in zadovoljna sem, saj vidim, da za najinega dobrega brata Friderika ne morem nič storiti, dokler stanuje v tuji hiši.

Otok naš ima samo jedno mestece, ki se tudi Makinac imenuje. Rodbina Abbot je zelo imovita in sploh najimenitnejša tu. Razven te je še nekaj hiš drugih trgovcev, skoraj kakih petdeset rodbin. Tu imamo tudi duhovnika in zdravnika, kar je oboje izredno, in moramo biti ponosni na to.

Ko smo bili v Novem Jorku, obiskal nas je često pater Helscher, pričakujoč ladijo iz Londona, da bi se povrnil v svoj samostan v Evropi. Oče Senderl me je tudi že obiskal. Komaj sem ga spoznala, tako je zarjavél in se zredil, sicer je pa zelo delaven in se je tudi že naučil indijanskega jezika, kakor tudi angleškega in francoskega. Z obema patroma sem govorila mnogo o vaši hiši. Naročila sta mi vse dobro za vas. Senderl je dejal, da bi se včasih rad vadal v materinščini; v njegovi knjižnici je tvoj spominik jedina nemška knjiga. Gospoda Pirca pričakujem prihodnje dni. Sporočil mi je že srčne pozdrave. Tudi tukaj ga poznajo ter cenijo njegovo sveto življenje in delavnost. Naš dragi Friderik je pa tako znan, da vé vsakdo o njem kaj pripovedovati. Čujem, da mu pripisujejo nadčloveške reči, katere more zvrševati le poseben ljubljene božji. Med Indijanci ni niti jednega, ki bi ne poznal njegovega imena. V Makinac-u jih je bilo silno mnogo, ker so prodajali svojo deželo; iz peterih pokrajin so prišli, in vsak je hotel ž njim govoriti in ga videti. Mnoge sem obiskala v njih kočah. Ko so čuli, da sem Baragina sestra, podali so mi vsi roko,

smehljali se mi in me opazovali, dokler sem bila v koči, katero sem zapustila vselej s solznimi očmi. Potem so leteli ven in zrlí za menoj. Naposled smo se sprijaznili, menda sem jih pridobila s svojo nemo oponašo. Na ulicah so me pozdravljali. Ti ljudje so jako pohlevni. Njih zunanost je čedna, njih obraz prijeten, oči črne in žive, barva ni rdeča, kakor sem si domišljevala, ampak kakor pri polzamorcih. Često sem opazila grške nosove; zobe imajo bele in močne; lasje so črni kakor oči in nikdar kodrasti.

Njih postava je ravna; noge, ki so majhne kakor njih roke, polagajo na notranjo stran.

Večkrat sem skupaj z nekim Indijancem izmed onih dveh, ki ju je škof Rese poslal v Rim v propagando, da bi ju podaril kot duhovnika zopet indijskemu rodu. Duhovit je, govori laški, angleški, razume dobro latinski. Njegova zunanjščina je prikupljiva; pričakovali so mnogo uspeha njegovemu učenju v Evropi. Prišel je zdrav in vesel domov, toda le, da bi bil v očetovski hiši to, kar je bil poprej — divji in brez dela. Najrajši bi se zjokala nad njim. Drugi je umrl, in tako ima škof žalostno plačilo za svojo najboljšo voljo.

Čitala sem, da je postal naš Friderik ud kmetijske družbe. Veseli me, ker on je za gospodarstvo ustvarjen in tako lepo nastavljen, da lahko napravi vsakovrstne poskuse pod snegom.

Zdravstvujte! Reci Pepici, da gospa Abbot prav časti malo podobico, katero je že izdavnica poslala stricu; vložila jo je v spominsko knjižico. Karolu Vélíkemu pa reci, da sem že videla potujoča po kanalu Erie jednega onih ptičev, ki jih je meni narisal.

Najprisrčnejše pozdrave pošiljam iz tega mikavnega otoka na vse ljubljene in cenjene znanke. Vas srčno objemajoča

Tvoja

Toni.

Klinopisni spominiki in sv. pismo.

(Spisal dr. Fr. Sedej.)

(Dalje.)

Bogati zaklad asirsko-babilonskega klinopisja je prišel na dan iz tisočletnih temin, ko so v začetku tega stoletja jeli razkopavati razvaline asirskih in babilonskih mest. Prvi, ki je v razvalinah holmcev Kujundžik in Nebi-Iunus, ležečih onstran današnjega Mosula, spoznal staroslavne Ninive, bil je Anglež Rich l. 1820. Ne daleč od tod proti severu se vzdiguje drugi

holm razvalin, Korsabad, kjer je leta 1842. do 1845. razkril francoski konzul Emil Botta mesto in palačo kralja Sargona, z imenom Dur-Šarrukên. Stari London, t. j. ogromne Ninive, ki so se nekdanj raztezale od današnjega Mosula skoro doli do Nimruda (Kalah), dandanes le mrtvaška senca nekdanjega veličja, vzdignile so se zopet iz praha vsled podvzetnosti in bistrovidnosti Angležev Avgustina Henrika Layarda (1845—1851), Hormuzd-Ras-

sama (1852—1854, 1877—1878), Jurija Smitha (1873—1876) in njegovih pomočnikov. Izpod motike in lopate so kar vstajale palače asirskih kraljev Asurnazirpala, Salmanasarja II., Asarhadona in drugih v Nimrudu, Senaheribova in Asurbanipalova (Sardanapalova) v Kujundžiku, dva templja Asurnasirpalova v Nimrudu in Balavatu. Med razvalinami Asurbanipalove palače v Kujundžiku je našel l. 1854. H. Rassam celo knjižnico tega kralja, obsegajočo več tisoč klinopisnih knjig iz žgane opeke, nekaj asirskih, nekaj babilonskih, katerih samo jeden del (okoli 30.000 kosov) se hrani dandanes v londonskem britskem muzeju.

Nič manj važne in razsežne so izkopanine na tleh babilonskih. Razvaline mest: Babilona, Borsipe (Birs-Nimrud), Nippur-ja, Varke (Ereh, nekropole kaldejske), Senkere (Larsam), Ura (Mugheir, rojstnega mesta Abrahamovega) in drugih so razgrebli neutrudni Angleži: Loftus in Taylor pod vodstvom Henrika Rawlinsona (1849—1855) ter francoska ekspedicija, katero je bila francoska vlada poslala v Mezopotamijo (1851—1854) z Fulgencijem Fresnelom in Julijem Oppertom na čelu. Žal, da je dovršen del Oppertove zbirke pri prevažanju izginil v valovih Tigrovih dné 23. velikega travna l. 1855. L. 1874. so Arabci našli v holmu Džumdžuma pri nekdanjem Babilonu tri tisoč popisanih plošč iz opeke, ki obsegajo zasebno-pravne in trgovske dokumente. Jurij Smith je leta 1876. kupil to zbirko za britski muzej. Povrnivši se v London je iz teh plošč razbral, da obsegajo opravilne knjige neke trgovske tvrdke Beni-Egibi — najbrž židovske (Ben-Jakob).

Omenjeni H. Rassam, sicer neuk v klinopisju, a tembolj srečen pri odkrivanju starin, našel je blizu starega Babilona vodne priprave za namakanje „visečih vrtov“, med pismenimi spominiki pa anale Nabonida, zadnjega kralja babilonskega, in napis Cirov (l. 1878—1879.). Ob svoji drugi ekspediciji (l. 1879.—1882.) je odkril v Abu-Habba staro mesto Sippar (svetopisemsko Sefarvájim) z imenitnim templom, solncu posvečenim, in bogatim arhivom, ter našel svetopisemsko Kutho v holmcu Tell-Ibrahim.

Te Rassamove uspehe pa je prekosil francoski podkonzul Ernest de Sarzec (1876 do 1881). Njegove izkopanine so sicer omejene le na razvaline holma Tello ali Tel-loh ob prekopu Šatt-el-Haj, ali razkrile so nam najstarejše babilonsko pisemstvo in naobrazbo. V tu najdenih spominikih, večinoma sohah, nam govoré stari Sumerci, najbrž izumitelj klinopisa, svoj nesemitski jezik in pričajo o stari, precéj razviti sumerski naobrazbi, o kateri se nam še

sanjalo ni. Cela Sarzecova zbirka je prešla leta 1881. v last francoske vlade ter krasi dandanes pariški Louvre. Raziskavanje starobabilonskih starožitnostij v Tello in Nippuru se še vedno nadaljuje. Prve je tolmačil Armiaud v Parizu l. 1887., druge pa Američan H. V. Hilprecht v Filadelfiji l. 1896.

Ko je došla v Evropo novica o najdenem zakladu asirskih in babilonskih klinopisov, čakali so težko, da bi jih kdo razvozlat in ž njih pomočjo razsvetlil zgodovino starih azijskih narodov, posebno pa Izraelcev.

Botta in Layard sta spoznala na prvi pogled, da so njihini asirsko-babilonski klinopisi isti ko v tretji vrsti perzepoljskih in behistanskih napisov. Že Grotefend je izkušal l. 1837. razvozlati imeni Darijevo in Kserksovo, ki sta se nahajali v tretji vrsti perzepoljskih klinopisov. L. 1840. dodá v „Neue Beiträge zur Erläuterung der babylonischen Keilschrift“ še razvozlavo imen kraljev Cira in Histaspas. Pogodil jo je bil pri treh znamenjih namreč *a*, *as* in *da*, tolmačujoč sedem ostalih znamenj pa je zadel le približno.

Pri vsem tem smemo imenovati Grotefenda začetnika na ledini klinopisne znanosti, ne samo staroperzijske, ampak tudi asirsko-babilonske.¹⁾

Grotefend je napačno menil, da „nobena vrsta trojnih klinopisov se ne sme v strogem pomenu imenovati silabična ali celó pisana z znamenji“, češ da je vsak klinopis zložen iz črk. Ali temu je kmalu oporekal Botta, ki je pri svojih klinopisih naštel nič manj ko 642 znamenj in s tem izključil vsako nado, da bi bil asirski klinopis pisan s črkami.²⁾ Primerjaje besede paralelnih napisov, je Botta iztaknil, da so bile iste besede in lastna imena pisana različno, in da so Asirci in Babilonci rabili najbrž različna znamenja za isti glas. Tedaj so splošno menili (Saulcy, Longperier in celó Hincks leta 1849), da značijo različna znamenja zlogov samo jeden soglasnik, n. pr. da stojé *ra*, *ri*, *ru*, *ar*, *ir*, *ur* za *r* ter so je zatorej nazivali homofonna (jednakoglasna) ali ekvivalentna (istovredna). Šele bistroumnemu Ircu Edvardu Hincksu se je posrečilo to zmoto popraviti leta 1850. V dodatku svoje razprave „On the first and second kinds of Persepolitan Writing“ l. 1846. je utemeljil tri velevažna načela:

1. Nekatera klinopisna znamenja značijo proste, druga pa zložene glase.
2. Dva ali več znamenj se rabi za isti glas.
3. Asirski in babilonski jezik sta sorodna semitskim jezikom.

¹⁾ Primeri „Beiträge zur Assyriologie von Friedrich Delitzsch und P. Haupt“, II. B. Leipzig 1894, p. 1—18.

²⁾ Kaulen, op. c. p. 129.

Po Hincksovem nauku so izraženi v asirsko-babilonskem klinopisu samo štirje samoglasniki: *a, i, u*; ni pa znamenja za prosti soglasnik, ampak vsak soglasnik ima pred seboj ali za seboj samoglasnik. Potemtakem je izražen vsak soglasnik s sedmerimi različnimi znamenji, na primer *k* z zložnicami *Kà, ká, ki, ku, ak, ik* in *uk*. Pozneje je dokazal Hincks tudi to, da se večkrat izražajo zaprti zlogi z dvema prostima, n. pr. *ram* z *ra + am*, *bir* z *bi + ir*.

Prej so nekateri raziskovalci imeli za zloge samo nekatera znamenja, šele Hincks je razširil to načelo na ves klinopis tretje vrste. Vrh tega je on prvi razvozlal znamenja za *a, i, u, ja, bu, ku, da, ta, as, su, na, nu, ra, ana, meš*. Tudi štiri ideograme je pogodil, namreč *A* = sin, *ki* = dežela, zemlja, *Ane* = nebo, *un* in *gal* = človek, *E* = hiša, veznik *u* = in, *anaku* = jaz.

Kako težko je tolmačiti tak klinopis, ki je pisan z zlogi, razvidi lahko vsak. Ali pokazale so se še druge ovire, hujše od omenjenih. Naddrobnejše raziskovanje je pokazalo, da so Asirci in Babilonci izražali s posameznimi znamenji ne samo cele zloge, ampak tudi pojme ali ideje, kakor n. pr. izraža slovenska pratika „dež“, „sneg“, „lepo vreme“ itd. Zato so nazivali taka klinopisna znamenja monograme ali bolje ideograme. Tako je našel že Botta asirske ideograme za besede „kralj“, „dežela“, „ljudstvo“, „kraljestvo“, ne da bi jih znal čitati in izgovarjati. Ko je Rawlinson priobčil leta 1851. tretji del behistanskega napisa, t. j. asirsko-babilonsko vrsto, so opazili učenjaki toisto. Isto znamenje X, ki se je čitalo pri enem lastnem imenu kot *mat*, slulo je pri drugem *kur*, pri tretjem *šat*, pri četrtem *lat* itd. Rabo istega znamenja za mnoge razne izraze in pojmove so krstili asirijologi polifonijo (mnogoglasje). Prvi, ki je zasledil v asirskih klinopisih polifonijo pisave, je bil Rawlinson l. 1850. Takisto so bili iznenajeni raziskovalci, ko so uporabljali značila, dognana pri perzepoljskih napisih, da bi čitali paralelne napise behistanske, zakaj ime Nabuhodonozor je slulo v drugem slučaju *An . ag . ša . du . sis*.

𐎶 𐎵 𐎶𐎵 𐎶𐎵 𐎶𐎵 𐎶𐎵 𐎶𐎵

An ag ša du sis

Ali zmot in ovir pri razvozlati asirsko-babilonskih napisov ni bilo še konca: opazili so namreč, da je bila pomešana silabična pisava z ideografično in s polifonijo, kakor če bi na primer matematik jedenkrat pisal znamenje enakosti =, drugikrat ga izrazil z besedo „jednako“, tretjikrat pa obojega nekaj združivši

= (jedna)ko. Ime kralja Nabuhodonozorja so pisali včasih z zlogi: *Na . bu . u . ku . du . ur . u . su . r .* ali združivši zloge: *Na . bu . kud . dur . ru . su . ur*, včasih pa deloma z zlogi, deloma z ideogrami, n. pr.: *An . pa . ku . du . ur . sis*, *Na . bu . sa . du . u . su . ur*. Ime nekega kralja so razvozlalci čitali v začetku Asur-ah-bel, dandanes pa vemo, da je čitati *Asur-nažir-abal*; drugo kraljevsko ime Salmanasar je celó Hincks nekda čital krivo „Divanubar“! Zatorej so nekateri izgubili vse upanje, da bi bilo mogoče kdaj pravilno čitati asirsko-babilonske spominike.

A glej! Ob tej sili prispe raziskovalcem božja previdnost na pomoč. Zdi se, da je tako nedoločna in zamotana pisava Asircem samim delala preglavice. Da bi se torej veljava in pomen posameznih klinopisnih znamenj zagotovila, so že asirski klinopisci v ta namen napravljali slovarje s seznamkom zlogov in ideogramov, v katerih je bila zabeležena izreka in veljava dvoumnih znamenj.

N. pr. veliki trovrstni silabar II. R. 1. 2. ima to-le podobo ¹⁾:

Predel I.

Vrsta	Akadska izreka	Ideogram	Semitska izreka
1.	<i>a-na</i>	𐎶𐎵	<i>ša-mu-u</i>
2.	<i>di-in-gir</i>	𐎶𐎵𐎶	<i>i-lum</i>
3.	<i>na-ab</i>	𐎶𐎵𐎶𐎵	<i>nab-bu</i>

Iz tega silabarja je posneti, da se glasi klinopisni ideogram, ki je v prvi in drugi vrsti srednjega predela taisti, akadski *ana* in *diingir*, semitski t. j. asirsko-babilonski pa *šamuu* = nebó (hebrejski *šamájim*) in *ilu* = bog (hebr. *el*). Akadci in Sumerci so najbrž izumili klinopis, katerega so potem sprejeli drugi narodi, med temi tudi Asirci in Babilonci. Od tod dvojna izreka ideogramov.

S silabarji so asirski pismarji sebi in nam olajšali čitanje klinopisov. S pomočjo teh se je posrečilo razvozlati prej nedostopne zagonetke, in mnogo razlag, o katerih so raziskovalci le ugibali, se je sedaj potrdilo.

Potemtakem imamo dovolj pomočkov in kriterijev, da se čitanje takega dvomljivega klinopisnega mesta določi. Poleg silabarjev služi asirijologom za glavno vodilo kontekst in paralelna mesta. Začetkoma so si pomagali seveda z jeziki in narečji, ki so asirsko-babilonskemu sorodni, a pozneje so sestavili na podlagi klino-

¹⁾ Friedrich Delitzsch, Assyrische Lesestücke, Leipzig 1876. str. 19. Čitatelj si mora misliti vse tri predele silabarja pisane s klini. Prepisali smo prvi in tretji predel v latinico zato, da se stvar laže umeva.

pisov slovnice in slovarje ne samo asirskega, ampak tudi akadškega jezika. Sicer vse težkoče še dandanes niso odstranjene, a neumno bi bilo posnemati slavnega kritika Alfreda Gutschmida, ki je najprej v „Jahrbücher für klassische Philologie“, 1875 in pozneje v posebni knjigi: „Die Assyriologie in Deutschland, Leipzig 1876“ hotel osmešiti vse pridobitke in napore asirijologov. Smelo smemo trditi, da se dandanes čitajo klinopisi tako gotovo in pravilno, ko drugi spominiki slavne starodavnosti. In tako je postal klinopis imeniten in verodostojen vir za zgodovino staro-azijskih narodov.

Kako dobro in gladko so znali tolmačiti asirsko-babilonske klinopise že l. 1857., dokazuje prevod imenitnega Tiglat-Pileserjevega napisa, katerega je dala prevesti azijska družba v Londonu štirim najboljšim tedanjim asirijologom: Talbotu, Hincksu, Oppertu in Rawlinsonu. Razdelil se je omenjeni, ravno takrat najdeni klinopis, onim štirim učenjakom, da ga vsak posebej prevéde in prevod v zapečatenem zavitku določi za to nalašč sestavljenemu odboru. Odbor je nato prevode primerjal in izjavil, da se vjemajo ne samo gledé zmisa v obče, nego tudi v posamnih besedah. Samo pri težkih in dvomljivih mestih se predstavljenci niso strinjali, a ta mesta so tudi oni že naprej zaznamovali kot dvomljiva. O resničnosti tega se lahko prepriča vsak in sicer iz priobčenih prevodov.

Toliko naporov je bilo tedaj treba, da so se razvozlale zagonetke asirsko-babilon-

skega klinopisa, nepredorne tisoče in tisoče let. Da znamo dandanes čitati te imenitne napise, imamo zahvaliti najbolj Rawlinsona in Hincksa, nekaj tudi Grotefenda in de Saulcy-ja. Delo razvozlavanja pa je dovršil in ovenčal sedanji predsednik „Instituta de France“ Julij Oppert s pomočjo tedaj najdenih asirskih „silabarjev“ (l. 1859.).¹⁾ Precèj bogato paberkovanje na polju klinopisnega tolmačenja nadaljujejo in so nadaljevali več ali manj vsi boljši asirijologi, posebno pa: Mé-nant, Norris, Talbot, George Smith, Sayce, Schrader, Friderik Delitzsch, P. Haupt, Amiaud in drugi.

Ako pomislimo, kako gorostasne zapreke so se stavile razvozlalcem, koliko zmot in predsodkov je bilo popraviti, kako počasi, bi rekel, črko za črko, znamenje za znamenjem je bilo treba razvozlavati, tedaj se moramo čuditi človeškemu umu in volji, da sta stvorila tako imenitni umotvor, ki bo človeštvu v slavo in ponos na vse veke. Bistrost in znanost zapadnih učenjakov sta pri tem slavili pravo zmago.

(Dalje.)

¹⁾ Während dem Grotefend die Ehre gebührt gelegt zu haben den Eckstein und während Henry Rawlinsons' Verdienst es ist gelegt zu haben das tiefe und breite Fundament der Keilschriftforschung, hat Oppert über diese Fundamente das stattliche Gebäude der Assyriologie aufgeführt. Beiträge zur Assyriologie II. Bd., str. 523. Oppert je spisal do leta 1892. nič manj ko 366 del in knjižic, med temi tudi Eulogy (pohvalni govor) on Franz de Miklosich. Comptes Rendues XIX. 13. Mr. 1891.

Naše kritično stališče.

(Spisal dr. Fr. L.)

Pesnikom očitajo, da niso srečni, kadar se lotijo drugega posla poleg pesništva. Zlasti na znanstvenem polju je izpodletelo marsikateremu pesniku, ker je imel svoje vmišljene ideje za golo resnico. Oba največja nemška pesnika nam potrjujeta našo misel. Seveda ni pravila brez izjeme; zlasti pri nas Slovencih se zdi, da so izjeme jako obilne. Vodnik je bil gramatikar in zgodovinar, Stritar je kritik in celó socijalni politik, Valjavec, Krek — velika učenjaka, in gospod Aškerc naposled tudi — temeljit kritik.

Gospoda Aškerc poznajo naši čitatelji zlasti iz 2. zvezka njegovih poezij, katere smo lani ocenjali. Čeprav je odtlej objavil že nekaj novih pesmij, vendar nas te ne zanimajo toliko, kolikor obširna in temeljita kritika Govekarjeve povesti „Ljubezen in rodoljubje“, objavljena v letošnji 3.—5. številki „Ljubljanskega Zvona“. Ta

kritika ne ocenjuje samo omenjene povesti, ampak tudi splošno razklada umetniško in kritično stališče. Zatorej je ona kritika skoro umetnostna razprava o podlagi umetnosti sploh in o stališču pesništva posebej.

Dokazov ne rabi mnogo gospod Aškerc. V oceni sami tako navdušeno slavi pisatelja Govekarja, da se beroč nehoté spominjaš pesniških prostostij. A jedna stvar je v tej oceni in razpravi vredna hvale: pisatelj govori tako odkrito in jasno, da sedaj do dobra poznamo njegove nazore o umetnosti in njegovo stališče. Ta jasnost nam je jako všeč, ker tudi sami radi povemo vsakomur jasno in odkrito besedo.

V oceni se gospod Aškerc dotika tudi stališča in kritikovanja našega. Zato nas ta kritika pozivlja, da tudi mi označimo in obranimo svoje stališče.

I.

Najprej sami o sebi. Gospod Aškerc nam je posvetil nekaj vrstic; piše namreč: „Kam privede lahko človeka enostransko versko stališče, to dokazuje n. pr. g. dr. Lampe v lanskem ‚Domu in Svetu‘ številki 17. Ta kritik je naj-slobodomiselnejši med vsemi ‚katoliškimi‘ našimi kritiki; piše še najbolj objektivno in lojalno; zavijati in lagati ni njegova manira. Pa enostransko stališče je zavedlo že tudi njega v absurdnost. — V tisti številki ocenjuje namreč moje ‚Lirske in epske poezije‘; pripoznava pravično, da se moje ‚poezije‘ boré za svobodo narodno, socijalno in za svobodo mišljenja. Na koncu svoje ocene pa vendar pravi gospod kritik, da te ‚poezije‘ niso istinito krščanske! Potemtakem torej borba za omenjeno trojno svobodo sama ni krščanska? Ali ima torej krščanstvo namen vzgajati le sužnje, avtomate in marijonete? Ne verjamem.“

Našim čitateljem in nam samim so te besede deloma prav ugodne za take prilike, ob katerih nas nasprotniki napadajo zaradi naših ocen in nam očitajo zavijanje in pristranost. Da nas gospod Aškerc imenuje ‚najsvobodomiselnejšega‘ med vsemi ‚katoliškimi‘ našimi kritiki, tudi to nam bodi na znanje. Bili so časi, ko smo čitali drugačne izjave. Povemo pa gospodu Aškercu kakor tudi drugim to-le: Da, zares smo slobodomiselni, in veseli nas, da je ta značaj v naših spisih in ocenah našel mož, ki ni sicer našega mišljenja. Toda kaj je prav za prav ta naša slobodomiselnost? Ta slobodomiselnost je najprej popolnoma trdno, živo in čisto prepričanje o stvari, katero učimo in zagovarjamo. Kdor je trdno prepričan o kaki stvari, tisti se zanjo nič ne boji; kdor pa se ne boji, pogleda vsakomur slobodno in odkrito v oči, zagovarja svoje prepričanje mirno, čeprav odločno, in popolno zaupa, da pridobode resnici in pravici zmago. In to načelo, to pravilo nas vodi vsikdar v spisih in ocenah. Niti najmanj ne dvomimo, da bi ne bilo resnično, kar zagovarjamo, zato se pa tudi nikogar ne bojimo, in ni nas strah nasprotnikov in njih naporov. Ni nam zato, da bi zmanjševali objektivno veljavo nasprotnih dokazov ali preminjali njih istinite misli. Nasprotnika ne grdimo in ne zbadamo; hudih namer mu ne podtikamo, njegovih pravih vrlin ne zamolčujemo — — — v vsem tem smo res slobodomiselni ali bolje: slobodoljubni. Ta slobodoljubnost in notranja mirnost — mislimo — je najslajši sad, ki ga nam daje naša nebeška vera, naše katoliško prepričanje. In ako bi ne imeli poleg tega sadu iz katoliškega prepričanja no-

bene druge dobrote, bilo bi že to dovolj plačila za udano vernost.

K temu pripominjamo pa dvoje. Prvič mislimo, da imajo tudi drugi naši ‚katoliški‘ kritiki najboljšo voljo ravnati po načelih krščanske slobodoljubnosti, in da jih zato ne zadeva prezirljivo očitiranje gospoda Aškerca. V polemiki, pošteni in slobodomiselni, ne vlačite oseb na površino, marveč pazite, da odgovorite d o k a z o m. Drugič pa izrekamo najodločneje, da svoje slobodomiselnosti nikakor ne umevamo v navadnem zmislu, da namreč smeš misliti in delati kar hočeš, nikakor ne umevamo v pomenu obrabljenega liberalizma, ampak jedino le v onem obsegu, katerega nam določuje božji zakon. Da, to je slobodomiselno, da se človek slobodno ali iz prave ljubezni popolnoma in zaupno ukloni božji najsvetejši volji, in v tej ljubezni božji se čutiš slobodnega, kakor bi te ne vezal niti jeden zakon. Kako različna je slobodomiselnost naša od Aškerčeve, to bomo videli pozneje. Poudariti pa smo hoteli to zaradi tega, ker nas tudi nekaj — a jako malo — prijateljev ne umeva vselej. Nekaterih — sicer jako poštenih — mož mišljenje je tako ozko, da se jim zdi jako slabo, ako pohvalimo v tem ali onem oziru včasih nasprotnika ali pograjamo kakega somišljenika ali prijatelja. S tem še ni rečeno, da so nam vseč nasprotniki ali nevšeč prijatelji, marveč ravnamo se le po pravih pravičnosti. Jednako nas uči evangeljski vzgled: „Gospod (bogati človek) je hvalil krivicega hišnika, da je modro storil, zakaj otroci tega sveta so modrejši v svojem rodu, kakor otroci luči.“ (Luk. 16, 8.)

Gospodu Aškercu se zdi to naše stališče jednostransko, zato, ker je versko; zdi se mu, da nas je to stališče zavedlo že v absurdnost. O — gospod štajerski duhovni sobrat: s takim očitanjem treba ravnati nekoliko previdneje! Absurdnost je nezmiselnost: pameten človek je ne izreče lahko, še manj pa zapiše. Ko smo pred dvema letoma pisali o potresu, tedaj nam je jednako nekdo očital absurdnost, čeprav so bile misli popolnoma skladne, kakor so tudi v lanski kritiki Aškerčevih pesmij. Res se boré te pesmi za svobodo narodno, socijalno in za svobodo mišljenja, a ta svoboda Aškerčeva ni krščanska svoboda, in zato tudi te poezije niso istinito krščanske. Te poezije namreč ne priznavajo in ne izrekajo, da bi bila jedina krščanska vera prava in resnična vera. Gospod pesnik si misli slobodno mišljenje tako, da je prosto vsakomur, ali ima vero krščansko, ali izlamsko, ali kako drugo. In to naj je krščansko? Krščanska vera je ali resnična ali ni resnična; tretjega načina in pridevka si ne morem misliti. Ako je resnična, tedaj jo moramo priznavati, in v

tem oziru ni najmanjše slobode, ker nikdar nismo slobodni v tem, ali naj resnico priznavamo ali ne. Ako pa ni resnična, tedaj jo je treba zavreči, in tu zopet ni več nikake slobode. Da bi naša krščanska vera dajala komu slobodo, naj jo ali sprejme ali zavrže, naj slobodno misli, tega ne more trditi noben pameten človek. In zato pravimo resnično in ne absurdno, da borba za slobodo mišljenja v Aškerčevem zmislu ni krščanska in ne more biti krščanska. Tudi Aškerčeva borba za socialno slobodo ni krščanska. Tega danes ne dokazujemo, a dokažemo pozneje, ako bo kdo zahteval tak dokaz. Ako pa pravimo, da one pesmi niso krščanske, ne trdimo s tem tudi (kakor se zdi gospodu Aškercu), da ima krščanstvo namen: vzgajati sužnje, avtomate in marijonete. Krščanstvo vzgaja dobre kristijane, ka-

teri ljubijo in molijo Kristusa kot Boga in človeka v jedni osebi, pa verujejo njegovemu nauku tako trdno, da so pripravljeni vsak trenutek umreti zanj, ako treba, nikar pa, da bi jim Kristusa častiti ne bilo nič več vredno kakor po mohamedansko moliti Alaha. Kristijan ni suženj, ni avtomat in marijoneta, pa tudi ni vetrnjak, ki se suče za dobičkom, ali za novimi in modernimi nazori; ni napuh-njenec, ki bi svojo pamet čislal bolj kakor božje razodetje; ni veseljak, ki bi hotel uživati slasti tega sveta; ni mož, kateremu je jedino pravo stališče humaniteta: kristijan je slobodoljuben, ker srce njegovo je prosto, saj ne pozna sile, pa tudi močno, ker ima neizcrpljivo moč v svoji trdni veri, v neomahljivem prepričanju in zaupanju.

(Dalje.)

Razne stvari.

Doma in po svetu.

IV.

Prva polovica sedanjega leta je bila jako viharna. Nekateri pojavi, katere smo opazovali ob novem letu, so že dozoreli. Državni zbor v *Avstriji* je zaključen: nemška manjšina je bila tako nestrpna, da ga je vlada morala preložiti. Zanimivo je, da smo si Slovenci z Rusini in Hrvati osnovali skupno „slovansko-krščansko zvezo“. — Končana je tudi *grško-turška vojska*. Grki so premagani in sedaj pričakujejo, da se velevlasti za nje pobotajo s Turki. V početku je ves krščanski svet čutil z Grki, ki so se vzdignili za zatiranje brate na Kreti. Pa vedna nesreča grške države — pravi neki državnik — je ta, da se je prehitro napila novodobne kulture. Nebrojno akademično izobraženih ljudi, ki ne morejo dobiti službe, je vedna nevarnost za državni red. Ti ljudje, voditelji tako imenovane narodne zveze, so hoteli porabiti to priliko, da uničijo prestol ter ustanové ljudovlado, v kateri bi glavno korist imeli sami. Zato so hujskali ljudstvo v boj, predno je našlo zaveznikov in predno je bilo pripravljeno. Veselo znamenje je, da sta si *avstrijski cesar in ruski car* obljubila, da bodeta vzajemno postopala v vprašanju orijentaliskem. Ta jedinstvo med obema mogočnima državama je tudi poročstvo, da se še ohrani svetovni mir in se prepreči nadaljnja vojska. Jedna nevarnost je tako odstranjena. So pa še druge, ki preté Evropi. Prva je silni razvoj *socijalne demokracije*. Neki francoski list je sestavil v tem oziru zanimivo statistiko. L. 1893. so imeli socijalni demokratje na Nemškem 48 državnih poslancev, 41 časnikov-dnevnikov, 123 drugih listov; na Francoskem 62 poslancev,

78 listov; na Laškem 19 poslancev, 33 listov; na Danskem 9 poslancev, 6 listov; v Belgiji 29 poslancev, 5 dnevnikov in mnogo drugih listov. V Avstriji so imeli že l. 1893. 65 listov; letos pa so si priborili pri zadnjih volitvah do 15 poslancev. Te številke jasno govoré. — Druga nevarnost pa pretí Evropi od vshoda. Zgodovina pripoveduje, kako so često v prošlih časih iz Azije drčili boja-željni rodovi v Evropo, ter po mnogih krajih z ognjem in mečem zatrli vsako omiko. Sedaj pa vshod ne straši z bojevitimi četami, pač pa z neizprosno konkurencijo na gospodarskem polju. Menimo neizmerno *kitajsko in mlado japonsko državo*, ki se pripravljata na gospodarski boj z Evropo. Kitajski trgovci in delavci izpodrivajo bolj in bolj evropske naseljence po vseh ozemljih Tihega morja. Še celó premeteni Amerikanci so morali proti vseljevanju Kitajcev izdati ostre zakone. Jednako se svojih učiteljev otresajo tudi Japonci, ki so si nepričakovano hitro prisvojili novodobno kulturo. Obrt in trgovina na Japonskem neizmerno napredujeta. L. 1883. je bilo ondi samo 83 tvornic, leta 1893. pa že 1163. L. 1872. so zgradili Evropci prvo železnico, dolgo 18 angleških milj, leta 1895. pa so imeli Japonci že več železnic, v dolgosti 2245 milj, vse v svojih rokah, z domačimi delavci in uradniki. Z mnogimi izdelki, kateri so se prej vozili iz Evrope, že sedaj zakladajo Japonci sosedne Kitajce. Japonski delavec je boljši od evropskega. Živí priprosto, ne pozna skoro nikakih potreb ter ni nič manj razumen. V mnogih strokah so že od nekdanj Japonci prekašali Evropece. Tudi izseljevati so se jeli Japonci. Ravnokar je odšla prva četa izseljencev v Mehiko, poskusit srečo.

Pogovar

Od pijače, inu ventočejna tega Vina

med enim G: Fajmoštram, inu med šterjim Farmanim, katerih imena so tukej le izmislene.

(Dalje)

O pijanci! odgovorite se zdej te Starost, če ste vy v Stanu njene toku resnične bessede na lažo postaviti! inu če vy lih tim bessedam naverjamete; toku vender bessede S: Duha zaurčiti namorete, katire so v bukvah teh pregovarju samerkane: Ludje, katirih muja je te z vinam napovnene possode izuračuvati, bodo na peklersko palco peršli, inu za spajne bodo komej nekatire cujne dobili, s katirim se bodo zagernyli. (*Prov. 23, 21.*) Že upije ena cella množica teh Ludji čez pijance, inu terdijo, de le njih pijani hlabici so krivi, de kojni na rajžah so se pofentali, de Volli so pozerkali, de Štalle so pogorelle, de ladje so se potopyle, inu de ony v več drugeh nesreči skuz pijanost njih Šlužabniku so padli. Deržite se le ô pijanci! zanaprej sami za pravične; zakaj ussi pametni ludje vas za takšne nasodjo, ampak za krivične izkažejo.

VIII. Z a p o v d. Inu vy, ô Pijanci! se tudi noste za mogočne, za častitlive, za takšne, katirim v treh farrah se gliha nanajde: Pak iz koga se ottroci po gasah, po vaseh, po cestah norca dellajo? iz pijancu. Kdu bo pijana Svina imenuvan? vy pijanci. V čega zbyralšah se zvè usse, karkuli pregrešniga se po zellimu meistu, inu po celli farri pergody? v zbyralšah teh pijancu. Komu se nobena skrivnost nasme zavupati? tem pijancami. Koga narajma en človek od temena te glave noter do podplatu teh nog povniga teh strupenih tadlu? te pijance, katireh edinu znajne, inu Opravylu je per vinu drugim tadle dajati, pessem špotlive ukupskladati, čez viženge svojeh Naprejpоставlenih mermirati; tedej morejo sami brez cvibla ner več tadlu imeti. O pijanci! keb vy per nekadajneh Rimlarjah bli za Sodnike, za Svetuvavce, za pissarje, za Župane, vy še bli kmalu po vaši prvi pijanost od vaših Šlužba s špottam odstavljeni (*Alex: ab Alex: lib. 3, c. 11*); inu per Španiolah vy potem nigdar več še za priča nabli goriuseti! Od koga bodo večkrat fouš persege sturjene, krive pričuvajna dane, krivične Sodbe sklepane, pisma popačene, inu golufnu podpissane? Od pijancu, katiri cel svoja Duša za vinu na prodeji imajo. Pač resničnu S: Pismu od njih govory: Vinu, inu Žene sturè tādla uredne še te zastopne. (*Eccli 19.*)

Ni čuda, de David se potožy, de čez njega so taisti, katiri so vinu pyli, smešne, inu zaničlive pessem skladali inu pejli. (*Psal: 68, 13*). Zatu pak tudi S: Pismu skuz Salomona prepove to obilno pijačo tega Vina tem Kraylam, glih viži tud drugim, katireh opravylu je za pravica stati: Nekar Kraylam, ô Lamuel! nekar Kraylam nadaj vina zakaj nobene Skrivnost ny več tamkej, kir kraluje pijanost: deb ony mordej kej napyli, na pravico pozabili, inu rečy teh Otrrok eniga Sromaka spreobernyli. (*Prov: 31, 4, 85.*)

IX. Z a p o v d. Vender kaj nabodo te pijanci nobene hvale zašlužili skuz njih darotlivost; kir ony dekliče v čassu v toberne pel-lejo, Ženice večkrat k sebi kličejo, inu njem perjaznu napivajo? kajpak de ne; zakaj takšna darotlivost se spremený v zapravlivost, inu večkrat nekateri vineni ludje so tok darotlivi raunu iz taistega Uržaha, iz kateriga Holofernes je k Judithe rekov: doli se usedy, pij inu bodi dobre Vole! kar S: Pismu spričuje. Inu Holofernes povne vessellia se je prut nje unev. (*Judith 12, 20.*) Toku potem bo dapovnnenu prerokuvajne Salomona: tedej bodo tvoje Očy na ptuje Žene gledale, inu tvoje Serce bo napēčne rečy govorillu. (*Prov: 23, 33.*)

X. Še pijanost te zadni Zapovd napregleda; poprašaj le, moj človik! vunega Gospodarja, ali leto Gospodino, zakaj oni so tobernati začeli? ty boš šlišov: zatu, de nas tok vender ktera kapelca vina sabstojn dolety. Poprašaj, zakaj leta vinske mož en zait sem toku žallostne sem ter kje hody? tebi bo povedanu, de njegova Žena, katire dota je že pošla, inu minulla, njemu predovgu živý, ter namore per svoje žive Žen' en bogato nebesto, koker on želly, dobiti, deb spet z njenim premožejnam po Oštarijah se kuražnu ulačiti zamogov. Ja še memu ene Wrajde, inu Vinograda en pijanc nagre, deb on prov serčneh žellja naobudov: Škoda! kir ta Wrajda, ali Vinograd meni našlišy; jest be ga pač serkov. Inu kulkain njih je, katiri, kader eniga človeka navado ony spoznajo, de on rade za vinu v pijanost daja, že gledajo njega skuz perliznene bessede k vinu perpraviti, inu ga upijanejo, de ony potem za njegove dinarje, kir leta zapravlivu pusty vinu

gor nossiti, en pokav za pokalam v se ulivati samorejo? Tudi tok nesrečni pijanci se najdejo, katire njih požellejne k vinu sebi toku groznu šušne della, de ony be radi vidli, keb G: Bug njih nabiv k človeku, temuč k rybam ustvarov; aku le Sava, inu Drava, Lublanca, inu bisterza, kerka, Sora, al Savina be Vinu postale. Resničnu tedej ostane, nezmasna pijača, inu pijanost premoty Ludji, de ony v usseh X Zapovdjah se pregreše.

Miha. O G: Bug! Ty meni pomagi! sdej videm jest, de raunu jest sim taisti hlapec, kater je svojmu Gospodu deset taužent pfuntu dinarju dovžan; (*Matth: 18. 24.*) kir sim se v usseh X Sapovdjah pregrešov: še pak nisim nikdar od pijanost toku naprejšnosti šlišov.

Mathia. Jest tudi nisim šlišov.

Lenard. Glej ga! kdaj pa očes šlišati; sej k pridgam nahodeš, zunej kader takšna Maša doležeš, med katero se pridga deržy: pak še ta čas po cerkve zejaš, deb kej dobreh cehovcu zagledov, katire be po andocht s saboj v Oštarija pellov: meniš, da za te pridge več niso; kir se enu malu na pismu zastopeš? al so te dones G: Fajmašter pač umetelnu panaly, de si sam sebi vender enkrat resnico naprejbrati mogov.

Fajmašter. Nu! moji Perjatli! vy ste govorili: ste brali: ste pošlušali; zdej pak jejmo my, inu pymo naprej, kar je nam spet goripostavljeniga.

Farmani. Nu! G: Oča! na Zravije njih: Bug daj! deb nas še veliku Leit terPELLI.

Fajmašter. Že vela! pak pokaj oznanujete, kdaj vy pijete? naj sleherne pije, kader on oče, inu kulker za svoje truplu potrebuje: te Zravice, vidte moji Farmani! so med vam večkrat ena perložnost k nezmasne pijači, inu k pijanosti.

III. Postava.

Mathia Oštjer, ali Wirth se pravičnega della.

Mathia. Jest morem tudi enkrat začeti govoriti; kir Mica, inu Lenard sta men še dve dobre pod nos zarybala. Jest sim reiš en Oštjer; pak zavol tega jest pregrešen nisim; ampak še le dobre della dapernašam: jest lačne nasitem, žejne napojim, popotne jerpergvam.

Mica. Lube moj Mathia! al se pustiš tud dobr' plačati.

Mathia. Sej jest dam blagu za dnar: mene tud košta: zraven pak jest imam še mujo, inu Ludem goristrežem; ussake dellovc pak, koker S: Evangelium pravy, je tudi uredne svojga lohna. (*Luc: 10, 7.*)

Lenard. Jest sim tud en dellovz: že to šestu Lejtu k teb v štyra hodem, na lejtu po dvakrat,

inu skuz štjernajst dny terdu dellam, de m' roke pokajo; pak vender jest še nisim enega krejcarja od tvoje hiše nesov: še praveš, de jest Tebi sim ene petice dovžan.

Fajmašter. Jest nazastopem, kaj za ene skrivnost imata vy dva med saboj?

Lenard. Vidjo, G: Oča! tok zna Mathia: kader jest moje dellu končam, inu te zdelane štuke obrajtati očem, že pernesse On vina gor, inu me napusty domu v poprej, dokler nazačenam trunčen perhajati, potem pak reče: v Nedello pridi, bomo že obrajtala. Jest pridem, pak ga spet pyti morem: očem potler rajtinga dellati, pak pravy on: Sej se tebi dones namudi, počaki, boš z nam večerjav. Lenard uboge, se pusty pre-motiti, zastanem še čez noč, inu drugi dan še le si pusty on povedati, kulku sim jest zaslužov: potler pak on pride s svojo rajtingo, katera do zdej ussellej je veči bla, koker moj lohn, inu pravy: zdej le pojdi! boš pak zašlužov, kar si men dovžan.

Fajmašter. Koker malu se je Adam pred G: Bogam izgovorov, kader je on diav: Žena, katera si ti meni za tovaršica dav, je meni dala od dervesa, inu jest sim jejdov (*Genes: 3.*): raunu tok ti Lenard, kir se pustiš pre-motiti, pred G: Bogam, inu pred Ludem krivičen ostaneš. Kar pak, Mathia! tebe zadene, ti si enu malu poprej rekov: ussake dellovc je svojga Lohna ureden, inu poslušaj, koga G: Bug zapove: ti nymaš tvojmu potrebnimu, inu ubogemu bratu njegove lohn nazajderžati, tud ne temu, kater je iz druge duželle, pak s tabo v tvoji duželli prebiva: ampak ti moreš njemu na tajste dan pred sončnem zahodam ta zašlužene lohn dati; zakaj on je uboge, inu obderžy s tem svoje živlejne: de kej on čez te nabo k Gospodu klicov, inu letu tebi be za greh blu gorizetu. (*Deut. 24.*)

Mathia. Jest mu nysim neč dovžan, sej more Lenard sam povedati, de sim ga z vinam plačov, inu je z nam jejdov.

Fajmašter. Dellovce z vinam, inu s ceho mi nasmemo plačuvati; zakaj ony s tem lohnam morejo skuz druge dny sebe, ženo, inu svoje ottroke redyti: scer be ony na en dan pogovtali, kar be lohku za cell teden ony s pametjo nucati mogli. Vune hišne Oča, od kateriga S: Evangelium govory, je dellouce še v vinograd najemov; vender njih ni z vinam on plačuvov, ampak koker hitru se je zmračillu, je ukazov svojmu hišniku, de on ima slednimu, koker so se zastopilli, svoj dnar dati. (*Matth. 20.*)

Mathia. Jest nobeniga h pijači nasylem: jest vinu scer gor pernesem, če ga noče on pyti, nej be ga pak pustov. (Dalje.)